

AUTISM ÄR VÄLBEKANT MEN SAMTIDIGT EN ABSTRAKT FRÄMLING

EN KVALITATIV STUDIE OM HUR PERSONAL I
FÖRSKOLA ARBETAR OCH BEMÖTER BARN
MED AUTISM

NICOLE GUSTAFSSON

FÖRORD

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till de personer som ställde upp med sitt deltagande i denna studie, utan er hade det inte varit möjligt för mig att genomföra detta examensarbete. Jag är även tacksam för all ny kunskap jag samlat på mig.

Jag vill även rikta ett tack till min handledare Jack Lukkerz som gett tips och råd under arbetets gång.

Sist men inte minst, min kära familj och pojkvän, vad hade jag gjort utan er. Utan er hade jag aldrig klarat dessa tre år av studier och speciellt inte klarat av att skriva denna uppsats. Tack för all kärlek, peppande ord och stöttning som ni gett mig! Det har varit ovärderligt.

Nicole Gustafsson
2018-05-23

AUTISM ÄR VÄLBEKANT MEN SAMTIDIGT EN ABSTRAKT FRÄMLING

EN KVALITATIV STUDIE OM HUR FÖRSKOLELÄRARE ARBETAR OCH BEMÖTER BARN MED AUTISM

NICOLE GUSTAFSSON

Gustafsson, N. Autism är välbekant men samtidigt en abstrakt främling. En kvalitativ studie om hur förskolelärare arbetar och bemöter barn med autism. *Examensarbete i handikapp och rehabiliteringsvetenskap 15 högskolepoäng*. Malmö universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, 2018.

Upptäckten av autism hos barn i tidig ålder kan ha stor betydelse för barnens framtid. Förskolan och förskollärarna är därför av stor betydelse i det stöd som barnen kan komma att behöva. För att förskolelärarna ska kunna ge det rätta stödet måste personalen ha kunskap om hur man arbetar och bemöter barn med autism. Studiens syfte är att undersöka hur förskolelärare arbetar med barn med autism som är i behov av särskilt stöd. Frågeställningen tar upp vilka kunskaper förskolelärarna anser behövs kring autism och vilka metoder som används i arbetet med barn med autism. Förskolelärarnas bemötande och arbetssätt är av stor vikt för barnens trygghet samt utveckling.

För att besvara studiens syfte och frågeställning har den kvalitativa forskningsmetoden semistrukturerad intervju använts. För att analysera empirin, har Vygotskijs sociokulturella perspektiv använts samt Antonovskys känsla av sammanhang (KASAM).

Resultatet visar att största vikten i förskolelärarnas arbete med barn med autism ligger i tydlighet, struktur, lyhördhet och att se till varje barns behov. Det arbetas med att hitta de metoder och verktyg som kan komma att behövas för att göra barnens vardag begriplig, hanterbar och meningsfull. Stöttning, handledning, fortbildning och samverkan lyfts som det som det måste arbetas vidare med i det fortsatta arbetet med barn med autism. Studien belyser även förskolelärarnas uppfattning av sin egen roll i arbetet med barn med autism.

Nyckelord: autism, autism spektrum, barn, bemötande, förskola, förskolelärare, kunskap.

AUTISM IS WELL KNOWN BUT AT THE SAME TIME AN ABSTRACT STRANGER

A QUALITATIVE STUDY ABOUT HOW PRESCHOOL TEACHERS WORK AND TREAT CHILDREN WITH AUTISM

NICOLE GUSTAFSSON

Gustafsson, N. Autism is well known but in the same time an abstract stranger. A qualitative study about how preschool teachers work and treat children with autism. *Degree project in Disability and Rehabilitation science 15 credits*. Malmö University: Faculty of Health and Society, 2018.

To discover autism at a child's early age can be of great importance for the child's future development. Pre-schools and pre-school teachers are therefore of great importance in the support that the child may need through the coming years. For pre-school teachers to be able to provide the correct support, the staff must have the correct knowledge in how to work and meet the needs of children with autism. The aim of this study is to investigate the way that pre-school teachers work with children with autism. Issues that are brought up in the study involve to see what pre-school teachers consider necessary knowledge concerning children with autism and what methods are used in their daily routines. Pre-school teachers' behaviour and working methods are of great importance for the children's feeling of wellbeing and development.

To answer the aim and the issues of the study, the qualitative research method used is semi structured interviews. To analyse the empiricism, Vygotsky's socio-cultural perspective has been used, as well as Antonovsky's sense of coherence (SOC). The results show that pre-school teachers most important work with children with autism are clarity, structure, responsiveness and to cater for each child's individual needs. Work is done to find the methods and tools that may be needed to make the children's daily life understandable, manageable and meaningful. Support, tutoring, continued education and collaboration are raised as things that must be further worked on in the continued work with children with autism. The study also highlights the pre-school teachers own perception of their role in the work with children with autism.

Keywords: autism, autism spectrum disorder, children, knowledge, pre-school, pre-school teacher, reception.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	1
1. INLEDNING.....	6
1.1 Problemformulering	7
1.2 Syfte och frågeställning	8
1.3 Definitioner och begrepp	9
1.3.1 Autismspektrumtillstånd.....	9
1.3.2 Barn i behov av särskilt stöd.....	9
1.3.3 Habilitering.....	10
1.3.4 Förskola.....	10
2. TIDIGARE FORSKNING.....	10
3. TEORI.....	12
3.1 Sociokulturellt perspektiv	12
3.2 KASAM	14
4. METOD OCH GENOMFÖRANDE.....	16
4.1 Urval	16
4.2 Semistrukturerad intervju	17
4.3 Genomförandet av intervjuerna	17
4.4 Analys	18
4.5 Forskningsetiska överväganden	19
4.6 Tillförlitlighet	20
4.7 Litteratursökning	20
5. RESULTAT OCH ANALYS.....	21
5.1 Presentation av informanterna	21
5.2 Arbetet med barn med autism på förskola	21
5.3 Hjälpmedel	24
5.4 Inkludering	26
5.5 Kunskap hos förskolelärarna	27
5.6 Stöttning och handledning av externa resurser	30
6. AVSLUTANDE DISKUSSION.....	32
6.1 Sammanfattning av resultat och analys	32
6.2 Metoddiskussion	33
6.3 Resultatdiskussion	33
6.4 Slutsats med förslag till fortsatt forskning	35

REFERENSER.....	36
BILAGA 1 – INFORMATIONSBREV	39
BILAGA 2- INTERVJUGUIDE	41
BILAGA 3- SAMTYCKE FRÅN DELTAGARE	42

1. INLEDNING

”Autism är välbekant. Autism har man hört talas om. Men autism är en stor abstrakt främling” (Nordqvist Liersch 2018, sid. B23). Detta skrevs i Sydsvenskan dagen innan världsaftismdagen för att belysa både autism och att det faktiskt finns oklarheter om vad autism är. Vidare i artikeln står det *”(...)Och alla fungerar lite annorlunda. Precis som vi alla ”normala” gör. Så tänk på det nästa gång när du ser någon som betar sig ”konstigt” enligt dig. Personen behöver kanske bara hjälp att förstå sammanhanget i situationen. För det kan vara så enkelt att den personen har autism”* (Nordqvist Liersch 2018, sid. B23).

Gillberg och Peeters (2001) menar att det är en stor skillnad i att förstå autism teoretiskt till att förstå autism i praktiken, i det vardagliga livet. Vidare förklarar Gillberg och Peeters att autism faktiskt är det barnpsykiatriska syndromet som är mest validerad och väldokumenterad (a.a.). Men trots detta menar Kristiansen (2000) att det finns en okunskap kring vad autism faktiskt är (a.a.).

För att kort förklara autism och vad som kan bli svårhanterligt för personer med autism är att de har svårt att förstå och hantera symboler (en utförligare förklaring om autism kommer att ges). Samhället är uppbyggt med symboler vilket leder till att människor som lever med autism lever i ett samhälle som de inte förstår alla gånger. Språket kan vara ett exempel på symboler. Social interaktion bygger på att symboler så som leenden, handskakningar och nickningar kan användas. Det är därför inte så svårt att förstå varför personer med autism väljer att dra sig undan. De drar sig undan en värld som för dem är svår att förstå och där de till och med har svårt att göra sig själva förstådda. Därför är det inte så konstigt att det i vissa fall kan leda till att de uttrycker sin frustration med ett raseriutbrott eller till och med börjar dunka huvudet i väggen (Gillberg & Peeters, 2001).

Här är ett exempel på hur ett beteende kan visa sig vid autism:

”Evrin var extremt lugn och snäll som spädbarn. När han började i förskolan verkade han blyg. Han visade inget intresse för de andra barnen utan satt helst för sig själv och staplade klossar tills de rasade. Han upprepade detta om och om igen. Det var svårt för personalen att bryta den aktiviteten och locka honom till något annat. Evrin som alltid hade varit så lugn kunde då bli väldigt upprörd. Han dunkade huvudet i väggen och bet sig i händerna. Det gick inte att trösta Evrin på vanligt sätt” (Socialstyrelsen 2010, sid. 9).

Detta är ett exempel på vad både Kristiansen (2000) och Gillberg och Peeters (2001) nämner om hur svårt det kan vara att förstå autism i det vardagliga livet. På grund av okunskap och bristande förståelse av omgivningen är det vanligt att barnen kan utveckla andra psykiska symtom som kan vara allvarliga. Det kan exempelvis vara självskadebeteende och svåra tvångssymtom. Det är inte ovanligt att många får sin diagnos senare i livet men med kunskap och fortsatt forskning går det att upptäcka autism redan hos barn i åldern 2-3 år (a.a.). Detta menar Dammert (2013) att de flesta numera får i tidig ålder. Utredningen görs genom en kartläggning av individen från födseln där utveckling och beteende är i fokus,

både gällande barnets svaga och starka sidor. Dammert (2013) betonar också vikten av att bra information gällande diagnosen kan göra att stödet samt att arbeta på ett korrekt sätt kan leda till stora framsteg. Tiden på förskolan och den kommande skolgången kan på så sätt bli bra om det ges tid till planering för hur en bra arbetsmiljö ska vara exempelvis (a.a.).

1.1 Problemformulering

Att upptäcka autism vid tidig ålder kan ha stor betydelse både för barnet och dess familj. Ett samordnat stöd och habiliterande insatser som ges både från hemmet, fritiden och förskolan är av stor betydelse. Men för att förskolan ska kunna ge rätt stöd måste personalen ha kunskap om vad det innebär och hur det visar sig hos ett barn som kan befinna sig inom autismspektrumtillstånd (Socialstyrelsen, 2010).

Detta menar även Fernell och Lagerkvist (2012) är av stor vikt, att en tidig diagnos kan ge tidig hjälp. Det är därför viktigt att man känner igen symptomen men författarna menar samtidigt att det inte alltid är lätt att se de vanliga symptomen alla gånger då det kan skilja sig väldigt drastiskt mellan barn. Autismspektrumet är mycket heterogent (a.a.).

Alla barn är lika unika och ska tros på samt älskas oavsett funktionsnedsättning eller inte. Men för barn med en funktionsnedsättning krävs det större insatser och engagemang från både förskolan, skolan, familjen och sjukvården. Hos alla barn är hjärnan omformbar om det i tid och på rätt sätt stimuleras under utvecklingens kritiska perioder. Detta kan leda till att prognosen för barnet förbättras drastiskt (Lagercrantz, 2012). Detta menar även Lutz (2013) är av stor vikt. Att kunna möta barn i pedagogiska sammanhang för att hitta rätt sätt att arbeta på, både kunskapsmässigt samt med den sociala biten är viktigt. Det ställs därmed stora krav på förskolelärarna som ska kunna sträva efter att sätta sig in i barnets perspektiv för att få en förståelse och insyn för hur det pedagogiska arbetet ska fortlöpa. Lutz (2013) lyfter även hur viktigt det är med rätt bemötande. Ett felaktigt bemötande av barnets omgivning kan leda till stora konsekvenser för barnet på lång sikt. Med rätt stimulans, rätt pedagogik och med rätta verktyg kan barnet bemästra och hantera de svårigheter som hen har med hjälp av personerna i barnets omgivning (a.a.).

Vägledningen och pedagogiken för barn med autism är en viktig del i utvecklingen. Autism är en funktionsnedsättning som kräver en långsiktig insats, utbildning och stöd. Detta gör att alla lärare, oavsett om man är specialistutbildad eller inte, har ett stort ansvar att ta. Behovet av ett nära och bra samarbete mellan de inom sjukvård och de inom skolvärlden är av stor betydelse. Barnen är i behov av struktur för att klara av sin vardag då barnen kan uppleva ett inre kaos om det inte finns en förutsägbar och tydlig miljö. Barn med autism är alla individer och de ska ha samma möjligheter till förskola som alla andra barn (Gillberg & Peeters, 2001). Trillingsgard (2011) menar på att det på senare tid har börjat talas om en "autismepidemi" vilket kan bero på att kriterierna för diagnosen har breddats. Trillingsgard (2011) menar att det i dagens samhälle ställs höga krav på barn för att klara av dagens samvaro. Det ställs exempelvis krav på att barnen ska kunna ha en kontaktförmåga och självständighet vilket leder till att fler och fler barn uppmärksammas om detta inte uppfylls, även de som har en mildare grad av autism. Men det finns betydligt mer hjälp att få i dagens samhälle, samtidigt som mer kunskap genereras (a.a.).

Tidiga insatser är det som står i fokus. Målinriktade interventioner kan förbättra barnens framtid menar Trillingsgard (2011). En förståelse för det enskilda barnets förutsättningar samt situation måste finnas. Struktur, rutiner och konsekvens måste tillämpas. Det är barnets färdigheter som tonvikten ska läggas på och inte på de bristande förmågorna. Miljön ska ses över för att anpassas till barnet för att minska eventuell stress. Detta gäller både pedagogers beteende och den fysiska omgivningen. Det är av stor vikt att ett samarbete mellan föräldrar och förskolelärare finns för att barnet ska kunna se ett samband mellan de olika miljöerna (a.a.).

Fernell och Lagerkvist (2012) menar att grundregeln är att noggrann information gällande funktionsnedsättningen måste ges till förskolan. Förskolelärarna kan behöva stöttning och handledning från teamet inom habiliteringen och sjukvården som följt barnet under lång tid. Även Gillberg och Peeters (2001) menar att pedagogiken och vägledningen är av stor vikt. De menar att detta är nödvändigt för att de som har autism ska kunna leva ett fullvärdigt liv (a.a.).

Tidiga insatser samt respekt för personer med autism är viktiga hörnstenar till den fortsatta habiliteringen. Som nämnts tidigare är det viktigt att fånga upp barnen i tidig ålder för att på bästa sätt kunna stötta dem i vardagen. Detta lyfts även fram i läroplanen för förskolan:

”Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt. Personalens förmåga att förstå och samspela med barnet och få föräldrarnas förtroende är viktig, så att vistelsen i förskolan blir ett positivt stöd för barn med svårigheter”
(Lpfö 98, Reviderad 2016, sid. 5).

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur förskolelärare arbetar med barn med autism som är i behov av särskilt stöd.

Frågeställningen är följande:

- Vilka metoder och hjälpmedel används i arbetet med barn med autism?
- Vilken kunskap upplever förskolelärarna krävs för att lyckas i arbetet med barn med autism?
- Hur ser förskolelärarna på sin roll i arbetet med barn med autism?

1.3 Definitioner och begrepp

Här följer en redogörelse över begrepp och definitioner som kommer vara med i detta arbete och som kan förenkla den fortsatta läsningen.

1.3.1 Autismspektrumtillstånd

Autismspektrumtillstånd är ett samlingsnamn för olika typer av diagnoser. Diagnoser inom autismspektrumtillstånd är bland annat autism, Aspergers syndrom och atypisk autism (Socialstyrelsen, 2010). Men i den senaste versionen av DSM (Diagnostic and Statistics Manual of Mental Disorders) som publicerades 2013 har dessa diagnoser förts samman till en övergripande autismdiagnos. Det är American Psychiatric Association som ger ut manualen och det är denna diagnosmanual som används mest runt om i världen. I Sverige är det ICD-10 (International Classification of Diseases) som gäller, men gällande området inom autism har det föredragits att använda sig av DSM trots att allt ska kodas via ICD-10 för att statistiska sammanställningar ska kunna genomföras. Det pågår dock ett arbete att uppdatera ICD-10 för att bli mer samstämmig med DSM-5. Den stora förändringen är att de olika diagnoserna har blivit till en gemensam autismdiagnos. Arbetsgruppen inom DSM där bland annat personer från barnneurologi och barnpsykologer arbetar menar att det är svårt att dra gränser mellan de olika tillstånden, vilket leder till att autism blivit ett spektrum. Autismspektrumtillstånden kan skilja sig från den normala utvecklingen men tillstånden skiljer sig inte så mycket från varandra (Autism & Asperger förbundet 2015; Dahlgren, 2015).

Autismspektrumtillstånd är funktionsnedsättningar och inte sjukdomar. Det finns tre olika områden som är gemensamt för detta tillstånd enligt ICD-10:

- Begränsningar till det sociala samspelet.
- Begränsningar till kommunikation.
- Begränsningar till flexibilitet och begränsade mönster i intressen och beteende.

Dessa olika begränsningar kan komma att se olika ut hos enskilda personer. Vid autismspektrumtillstånd är det vanligt att personen även har andra typer av funktionsnedsättningar och- eller psykisk eller medicinsk problematik (Socialstyrelsen, 2010). I DSM-5 finns det nu enbart två huvudområden. Begränsningar inom det sociala samspelet och kommunikation har slagits ihop (Autism & Asperger förbundet 2015).

1.3.2 Barn i behov av särskilt stöd

I skollagen 2010:800 framgår det i kap 8, 9§ ”Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd. Barnets vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta vid utformningen av de särskilda stödinsatserna” (a.a.).

Även läroplanen för förskolan (Lpfö 98) uttrycker att verksamheten ska vara anpassad för alla barn i förskolan. Barn som behöver stöd varaktigt eller tillfälligt ska få ett stöd som är utformat efter barnets egna förutsättningar och behov. Detta är för att de ska kunna utvecklas så långt som möjligt (a.a.).

1.3.3 Habilitering

Habilitering innebär att det ges speciella insatser till de personer som har en medfödd funktionsnedsättning och även de som har förvärvade funktionsnedsättningar (skada eller funktionsnedsättning som inte funnits med sedan födseln utan tillkommit senare i livet). Insatserna som ges ska bidra till ett självständigt liv och ska utveckla personens funktionsförmåga för att skapa goda villkor i livet (Socialstyrelsen, 2010).

1.3.4 Förskola

På förskolan läggs grunden för lärandet som kommer fortsätta genom livet. Läroplanen och skollagen styr förskolan. Det är kommunernas ansvar att det finns förskolor och att alla barn blir erbjuden plats. Förskolan ska vara en plats för barn som stimulerar till lek, skapande och utforskning. Den viktigaste uppgiften som förskolan har är att ge barnen trygghet och omsorg (Skolverket, 2016).

2. TIDIGARE FORSKNING

Enligt Matson och Konst (2014) har intresset kring barn med autism ökat. Något som kan bero på en större villighet som professionell att lära sig hur man ska bemöta denna grupp på bästa sätt. Alin Åkerman och Liljeroth (1999) antyder att det inte finns en specifik lösning på hur arbetet ska vara upplagt vilket även Matson och Konst (2014) konstaterar. Det finns inte ett sätt som passar alla, utan detta får anpassas till varje enskild individ (a.a.). Alin Åkerman och Liljeroth (1999) menar vidare på att det är av stor vikt att barn med autism finner trygghet hos förskolelärarna samt att förskolelärarna har förståelse för barn med autism. Detta för att kunna bemöta barnen på bästa sätt (a.a.). Bohlin m.fl. (2008) betonar också vikten av att det krävs fortsatt utvärdering av de program och metoder som finns samt att det behövs mer specialistutbildningar och kurser för att höja kompetensnivån hos personalen (a.a.).

Eftersom intresset för autism har ökat på senare tid både gällande attityder, bemötande, kunskapsnivån hos de professionella, integrering av barn med autism inom förskola/skola samt hur viktigt det är att upptäcka autism i tid ställs det därmed högre krav på de professionella inom förskola (Pasco m.fl. 2014; Zakirova Engstrand & Roll-Pettersson 2014; Rogers & Vismara 2008; Mcconkey & Bhlirgri 2003). Myers och Johnson (2007) menar att det finns mycket kvar att lära och att professionella inom vård och habilitering ska förse föräldrar och andra i barnets omgivning så som förskolelärare med rätt guidning, tips och råd för hur man ska stötta barnet. De lägger därför fokus i sin forskning på hur viktigt det är med tidiga insatser då detta kan resultera i väsentligt bättre utfall i barnens framtid. Sociala färdigheter, ömsesidighet, kognitiva färdigheter samt

anpassningsbara färdigheter för att öka barnets självständighet är något som det behöver arbetas mer med. Allt detta måste anpassas till varje enskild individ, då hjälpbehovet och insatserna kan te sig olika (a.a.), något som även Matson och Konst (2014) poängterar. Det kan vara svårt att hitta vilken metod som fungerar bäst då det finns stora skillnader mellan olika individer. Det krävs tydlig kartläggning för varje enskilt barn och ett nära samarbete mellan alla inblandade parter, inte minst med förskolelärarna (a.a.). Det är fördelaktigt att ingripa med olika typer av insatser i tidig ålder menar Rogers och Vismara (2008), men de påpekar att det finns mycket kvar att arbeta med gällande vilken metod och ingripande som kan vara mest effektiv på barn med autism (a.a.).

I en studie gjord av Mcconkey och Bhilgri (2003) visar det sig att förskolelärare känner en osäkerhet gällande arbetet och bemötandet med barn med autism. Detta gör det svårt att veta hur man på bästa sätt ska kunna tillfredsställa de behov som behövs. De betonar att det har skett en ökning av kurser och utbildningar för förskolelärare, men utbildningarna är inriktade mot barn överlag som behöver särskilt stöd och inte enbart autism. Prioritering av utbildning om autism är därför viktigt. Det behövs handledare som har erfarenhet av autism som kan finnas till hands för vidare handledning i arbetet med barnen (a.a.).

Zakirova Engstrand och Roll-Pettersson (2014) genomförde en studie i Sverige som visar att det skett en ökning av barn som är i behov av särskilt stöd samtidigt som den visar att det är en utmaning för förskolelärarna att möta detta och att ta det stora ansvaret. Det svenska välfärdsystemet erbjuder hjälp och stöd både via kommunen och habiliteringen men det framkommer även att det är förskolan som ska ta det stora ansvaret för barnens dagliga träning. Förskolelärarna ska därmed ha kunskap om hur arbetet ska se ut för barn med autism med bland annat planering av aktiviteter samt veta hur träning gällande beteende ska gå till väga. Detta kan leda till att en del förskolelärare inte ställer sig så positiva till inkludering av barn med autism inom den "vanliga" förskolan. Studien visade dock att de förskolelärare som hade läst kurser om autism och andra funktionsnedsättningar ställde sig mer positiva till inkludering av alla barn inom förskolan (a.a.). Även Bohlin m.fl. (2008) lyfter att utbildning och handledning är en förutsättning för det fortsatta arbetet med barn med autism. Det ska finnas möjlighet att skaffa sig den kunskapen som behövs. Teoretiska och praktiska kunskaper om olika typer av inlärningsstrategier är nödvändig. Fortbildning kan vara ett viktigt inslag i den fortsatta resan till att öka kunskapen bland förskolelärare och annan personal som dagligen möter barn med autism (a.a.).

Chang, Shih och Kasari (2015) genomförde en studie i Los Angeles där de bland annat ville undersöka hur lärare stöttar barnen med autism i det sociala samspelet. För ett barn med autism blir det svårare att skapa vänskapsband om detta inte har fått läras i tidig ålder. Författarna lyfter fram att förskolelärarnas roll är av stor betydelse gällande det sociala samspelet samt för att skapa vänskapsband. Barn inom förskola behöver tydlig hjälp och vägledning, framförallt inom kommunikation och "joint attention", det vill säga ömsesidighet, för att kunna utveckla vänskap. Med det ökande antalet av barn med autism inom förskola ställs det högre krav på förskolelärarna och deras kompetens. Chang m.fl. (2015) menar att förskolelärare kan uppleva att de inte har den rätta utrustningen och kompetensen för att leva upp till de krav och förväntningar som ställs. Vilket kan leda till en ovilja att arbeta med barn med autism, vilket Zakirova Engstrand och Roll-Pettersson (2014) kom fram till i sin studie (a.a.). Det behövs därför ytterligare utbildningar samt specialistutbildningar inom detta område för att

bemöta och arbeta på ett korrekt sätt med barn med autism. Resultatet av denna studie visar att det är av stor vikt att barnen med autism får hjälp till det sociala samspelet med hjälp av verktyg och andra förutsättningar. Får barnen inte rätta verktyg vid tidig ålder kan detta leda till att det blir svårare ju äldre de blir att klara av de sociala samspelet (Chang m.fl., 2015).

Detta är något som tagits på allvar i Rumänien där det utfördes ett tränings- och utvecklingsarbete för att förbättra möjligheterna för barn med autism. Målet var bland annat att öka kunskapen hos de professionella för att kunna möta barnen med autism. Detta gjordes av en stiftelse vid namn *The Romanian Angel Appeal Foundation*. En del av detta utvecklingsarbete var som sagt att öka kunskapen för de professionella. Detta inkluderade en sex dagar lång utbildning. De fick lära sig mer om teori och evidensbaserad forskning, olika problem som kan uppstå, varför det är viktigt med tidigt ingripande samt metoder som kan vara till hjälp vid det kommande arbetet, exempelvis bildstöd. Vikten av att arbeta med den sociala biten för att underlätta för barnen framöver berördes också. Resultatet blev en ökad medvetenhet och kunskap, vilket ökade möjligheterna för barnen med autism till inkludering i förskolan (Pasco m.fl., 2014).

Sammanfattningsvis visar den tidigare forskningen på ett ökat intresse för vidare kunskap och de metoder som finns att tillgå och som konstant utvecklas i arbetet med barn med autism. Mycket av den tidigare forskningen påpekar att utbildning av professionell personal och andra som hanterar barnen är av fortsatt stor vikt inför framtiden. Det finns flera teorier och varierande åsikter om vilket tillvägagångssätt som är bäst i arbetet med barn med autism, men man kan sammanfatta det med att det inte finns en specifik metod att följa, utan att varje individuellt fall är unikt och kräver sin egen unika hantering.

3. TEORI

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Lorna Wing (2012) menar att små barn med autism mår bra och behöver delta i förskoleverksamheter trots att de frivilligt inte bebländar sig med övriga barn till en början. I början kan barn med autism bli oroliga eller möjligtvis vara aggressiva mot de barn som kommer dem för nära, men detta menar Wing går att övervinna. Med hjälp av förskolelärare och pedagoger som barnet litar på kan de succesivt närma sig de andra barnen (a.a.). Det lyfts även av Bohlin m.fl. (2008) att det är bra med möjlighet för barn med autism att vara med normalutvecklade barn i samma ålder. De ska vara integrerade i vanliga förskolor, där de jämnåriga fungerar som en hjälpende hand och som en typ av modell för utvecklandet av det sociala samspelet (a.a.). Även Strandberg (2014) menar att sociala aktiviteter är basen i lärandet. Barnen lär sig saker tillsammans med lärare och kamrater vilket blir grunden till lärandet. Det är detta tänkande som leder oss in på Lev Vygotskij och hans teori som kallas för det sociokulturella perspektivet (a.a.).

Vygotskijs sociokulturella perspektiv har haft stor betydelse för utvecklingen. Idag finns det en vetenskap om att barn utvecklar de grundläggande kognitiva

färdigheterna i ett nära samarbete och samspel med andra människor menar Evenshaug och Hallen (2001). Barn föds till denna värld med ett fåtal grundläggande funktioner som exempelvis minne och uppmärksamhet som sedan med hjälp av kulturen blir till nya och mer avancerade och utvecklade högre funktioner. Beroende på i vilken kultur barnet växer upp, lär och utrustas barnet med redskap för att de grundläggande funktionerna ska anpassas och vara så effektiva som möjligt. Vygotskij menar att mänsklig kunskap är sociokulturellt betingad (Vygotskij, 1978).

Den mänskliga utvecklingen och kunskapen inom det sociokulturella perspektivet innehåller ingen ändpunkt. De olika artefakterna förändras ständigt eftersom att det kommer ny kunskap och forskning. Hela tiden skapas nya hjälpmedel som ser till att problem går att lösa eller åtminstone ser till att göra vardagen begriplig, hanterbar och meningsfull. Människors förmåga till utveckling och att lära sig nya saker finns det ingen ändpunkt för, utan detta är en process som ständigt är under utveckling (Säljö, 2014).

Evenshaug och Hallen (2001) menar vidare på att Vygotskijs teori lade stor vikt vid att de upptäckter som barn gör sker via dialog, ett dialogiskt samarbete. Vid denna dialog mellan ett barn och en annan människa som på ett bra sätt kan förklara hur något ska gå till leder till att barnet får mer kunskap som hen senare kan använda sig av för att kunna utföra olika typer av aktiviteter (a.a.). Tidningen Förskolan betonar också vikten av att barn behöver ha goda relationer med äldre för att de ska kunna internalisera kunskap och begrepp. Det betonas också att Vygotskijs teori bör få ta plats inom förskolan och skolan för att mer fokus ska läggas på kulturella och sociala aktiviteter och mindre fokus ska läggas på att diagnostisera ett barn (Förskolan, 2010).

Inom förskolan görs dock bedömningar av barn. Det är en del av den pedagogiska verksamheten. Detta görs för att på bästa sätt kunna anpassa både material och lärandesituationer (Lutz, 2013).

Det dialogiska samarbetet kallar Vygotskij för *den proximala utvecklingszonen*. I denna utvecklingszon menar Vygotskij att det skapas en kontakt som är dynamisk mellan utveckling och lärande. Denna proximala utvecklingszon kom att bli Vygotskijs revolution, då detta förändrade synsättet på lärandet (Strandberg, 2014). Det är inom detta område som det kan komma att ske en intellektuell utveckling, vilket blir till en viktig pedagogisk uppgift. Det är av stor vikt att stimulera barnen till att samarbeta samt att ge stöd och en hjälpande hand för att de ska klara av att ta sig an nya uppgifter (Evenshaug & Hallen, 2001).

Den proximala utvecklingszonen beskrivs av Vygotskij som en dynamisk relation mellan omgivningen och barnen. Det skapas en potentiell utveckling i dialogen mellan barnet och den vuxne. Den potentiella utvecklingen ska ligga på barnens nivå. Vygotskij menar att det som ska fokuseras på är barnens möjlighet till utveckling och därefter anpassa arbetsformen för detta. Barnens potential ska tas tillvara på och ges goda förutsättningar för en förändring och det är genom en mer erfaren person som denna förändring kan ske (Lindqvist, 1999).

Säljö (2014) lägger också stor vikt vid utvecklingszonen och menar att alla med lite hjälp och handledning kan lösa problem som på egen hand hade varit svåra. Det kan handla om att hjälpa personerna i fråga genom att dela upp problemet i mindre delar så att det blir mer begripligt och lätthanterligt. Den proximala utvecklingszonen kan därför ses som en guidning för att kunna förstå en sak eller en händelse. Interaktionen och samspelet är enligt denna teori av stor vikt och

detta menar Säljö (2014) är av stor betydelse för alla barns lärande och utveckling (a.a.).

Undervisning och lärande kan se ut på många olika sätt och detta ska anpassas till varje individ. Strandberg (2014) menar att den proximala utvecklingszonen kan ses som en palett med många olika färger som möjliggör olika typer av lärande. Våga ta med barnen in i något nytt. Att prova och utmana är viktigt så länge det görs via barnets förmåga och lust. Det finns inte bara ett korrekt sätt att lära ut. Strandberg betonar vikten av att vara ”fiffig” och berika, sätta tankar och funderingar i rörelse, vara med och påverka, väcka saker till liv, förekomma och framförallt inte vänta. Det är viktigt med artefakter (verktyg) för att komma vidare i arbetet med barn (a.a.). Detta betonas även av Säljö (2014), att människors förmåga till utveckling och att lära sig nya saker finns det ingen ändpunkt för. För barn och barnens utveckling är detta något som ska tas i beaktande och ständigt sträva efter att hjälpa barnen i deras fortsatta utveckling (a.a.).

Det som ett barn inte kan på egen hand kanske barnet kan med en kompis, en pedagog eller andra artefakter och på så sätt utvecklas. Det blir till ett nytt steg i utvecklingen, i sin egen utvecklingszon och den ser olika ut för oss alla. Lärandet och en individs kompetens sker inte på egen hand utan den växer när det finns tillgång till andra människor eller andra verktyg som kan vara till hjälp vid utveckling. Leken i förskolan kan ses som en bra lärandemiljö då den innefattar rekvisita och mänskliga sammanhang. Vidare menar Strandberg (2014) hur det sociokulturella perspektivet för lärandet kan ses som en kompass, som en hjälpande hand mot kunskapsutveckling och värdegrund. ”Vi är här för att bli kloka och fiffiga, och vägen dit är Tillsammans, tillsammans!” (Strandberg 2014, sid. 63). Att ta hjälp av det sociokulturella perspektivet i denna studie kan det skapa ett verktyg för att försöka förstå olika situationer som kan uppstå hos barn med autism.

3.2 KASAM

Aaron Antonovsky, en internationellt känd medicinsk sociolog, har utvecklat KASAM (känsla av sammanhang) som är ett salutogent synsätt och som är en viktig faktor för att upprätthålla sin position mot det friska hållet. Det centrala inom denna teori är de faktorer som bidrar till att ha en bra hälsa samt att få behålla sin hälsa. De tre komponenterna som är centrala inom KASAM är *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Om en person kan få uppleva en stark känsla av sammanhang kan det leda till att personen kan öka sin hälsa.

Antonovsky definierar KASAM följande:

”Känsla av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang” (Antonovsky 2005, sid. 46).

För att detta ska uppfyllas är de tre komponenterna till hjälp. *Begriplighet* betyder enligt Antonovsky att informationen som en person får ska vara tydlig, sammanhängande och strukturerad. Informationen ska alltså kunna vara gripbar.

Hanterbarhet innebär att oavsett situationen som personen befinner sig i ska hen känna att det finns resurser att möta de olika krav som ställs på en. Resurserna kan vara både stöd från andra i omgivningen eller att man har lärt sig att hantera det på egen hand. *Meningsfullhet* innebär till stor del att en person upplever att hen känner en motivation och att de problem och krav som ställs på en under livets gång är värda att investera i. Meningsfullhet är den komponent som har blivit motivationskomponenten (Antonovsky, 2005).

Det är lika viktigt för oss alla människor, oavsett funktionsnedsättning eller inte att livet just är begripligt, men för personer med funktionsnedsättning är det av större vikt att omgivningen kan stötta personen i fråga. Det ställs höga krav på personerna runt omkring för att kunna läsa av en annan person. Kunskap och förmågan att vara lyhörd på de små signalerna som kan komma att ges är av stor vikt att kunna se. Ett sätt att arbeta för att ta reda på detta är genom observation, men det kan behövas hjälp av experter menar Winlund (2011). Att göra livet hanterbart är av stort värde och att det alltid är individen och dennes förmåga som man ska utgå från. Hjälpmedel kan vara till stor hjälp här för att göra situationer hanterbara. Att ha tillgång till hjälpmedel kan göra livet mer självständigt. Som till exempel att kunna förklara genom bilder vad man vill göra, få möjlighet att välja mellan olika saker och att kunna sysselsätta sig en stund på egen hand. Meningsfullhet i en situation är viktigt då det blir lättare att möta de krav som man kan komma att ställas inför. En trygg miljö kan skapa många olika förutsättningar om man dessutom utgår från personens intresse och förmågor. En tydlig kartläggning om vad individen tycker, kan underlätta det kommande arbetet för att göra vardagen meningsfull (Winlund, 2011). Vidare betonar Winlund (2011) att det är viktigt att se individen bakom funktionsnedsättningen som faktiskt besitter en speciell och unik personlighet. Att se till individens möjligheter och förmågor istället för att enbart stirra sig blind på funktionsnedsättningen och bara se hinder (a.a.).

Vedeler (2009) menar också på att Antonovskys teori är bra att använda i det pedagogiska arbetet för att förstå och för att utveckla barns sociala resurser. I leken kan barn som är i behov av särskilt stöd behöva hjälp av förskolelärarna att förstå sig på leken och på så sätt göra det begripligt. Av olika anledningar kan barnet uppleva att hen inte förstår eller att barnet inte har de färdigheter som behövs för att hantera en viss situation och då är det förskolelärarens uppgift att göra situationen hanterbar. Uppgiften blir att guida barnet i rätt riktning och ge de verktyg som behövs och att hela tiden bekräfta barnet. Om barnet får hjälp med detta kan hen tillslut känna en meningsfullhet. Att barnet får möjlighet att delta i leken och andra situationer som uppstår under en dag på förskolan gör att upplevelserna kan bli uppskattade och stora framsteg kan möjliggöras (a.a.).

Det är av stor vikt att stärka känsla av sammanhang, att förstärka de erfarenheter som är meningsfulla, hanterbara och begripliga. Antonovskys tankar om hälsa och känsla av sammanhang bör tas tillvara på. Tonvikten ska ligga på att se barnens resurser och möjligheter istället för att enbart se brister. Kan man hjälpa ett barn att göra hans värld begriplig, hanterbar och meningsfull så har man kommit långt i arbetet. Tas de positiva resurserna till vara på hos barnen och i barnens omgivning kan detta påverka det pedagogiska arbetet positivt.

4. METOD OCH GENOMFÖRANDE

I följande avsnitt kommer en redogörelse för vilken metod som använts vid undersökningen som gjorts samt hur all data har samlats in. De etiska aspekterna tas även upp i detta kapitel. Thurén (2007) menar att det inte alltid är lätt att förstå en annan människa. Vi alla handlar olika i situationer som kan uppstå beroende på hur vi upplever, tänker och känner. Hermeneutiken som kan förklaras som tolkningsläran kan därför vara bra att använda när en undersökning ska handla om människor och deras beteenden. Empati och inkännande lyfts som något viktigt att ha med sig inom hermeneutiken för att försöka förstå en situation (a.a.). Detta tankesätt har tagits tillvara på under hela arbetets gång.

4.1 Urval

Intervjupersonerna i denna studie är förskolelärare på förskolor i en större kommun i Sydsverige. Urvalet är fem förskolelärare från fem olika förskolor. De hade alla olika typer av erfarenhet gällande vidareutbildning, ansvarsområden, ålder samt tid inom yrket.

För att komma i kontakt med mina informanter gjordes ett målinriktat urval. Detta för att jag visste vem jag kunde rikta mig mot för att få svar på mina frågor. Bryman (2011) menar att målinriktat urval ofta används vid kvalitativ forskning då forskaren vill skapa överrensstämmelse mellan urvalet som görs och forskningsfrågorna. Intervjupersonerna ska vara relevanta för studien (a.a.).

För att komma i kontakt med informanterna började jag med att kontakta verksamhetschefer på olika förskolor för att få tillåtelse att intervjua personalen. De chefer som kontaktade mig först hade jag fortsatt kontakt med för att genom dem få tillgång till personalens mailadresser. Jag skickade ut mail till personalen där jag bifogade informationsbrevet (se bilaga 1). Därefter ville jag på egen hand ha vidare kontakt med informanterna. Detta för att inte chefen skulle styra urvalet och för att jag skulle få kontakt med de personer som chefen eventuellt ansåg vara ”bäst”. Trost (2010) menar att de finns en risk med att använda sig av de så kallade ”nyckelpersonerna”, cheferna i detta fall, då de gärna vill vara snälla och få fram de personer som de anser kunna svara bäst på intervjufrågorna. En annan risk som Trost nämner är att de som tagit på sig ansvaret för att jag som forskare ska få vidare kontakt med informanter helt plötsligt inte har tid längre. Detta menar Trost är en vanlig händelse inom exempelvis skola (2010). Vid ett tillfälle under arbetets gång hände just detta att en chef lovade att hjälpa till och skulle meddela sina anställda, men när det väl kom till kritan drog de sig ur. De kom på att det inte fanns någon tid för att ställa upp på en intervju.

Denna process som använts kallas för snöbolls- eller kedjeurval då jag med hjälp av cheferna på de olika förskolorna fått vidare kontakt med personalen. Snöbolls- eller kedjeurval kan man säga är en variant av bekvämlighetsurval. Bekvämlighetsurval menar Denscombe (2016) är något som de flesta forskare har med i sina urvalsprocedurer, då forskare oftast har en begränsad tid till sina projekt. Man väljer ofta det som är mest fördelaktigt för en själv (a.a.). Vid det så kallade snöbollsurvalet växer informanterna fram genom att en person hänvisar vidare till en annan. Denna process används ofta vid projekt som är småskaliga, som exempelvis en C-uppsats. Fördelen med denna process är att man som forskare ganska fort får tag på informanter (Denscombe 2016; Trost 2010).

4.2 Semistrukturerad intervju

I denna uppsats har en kvalitativ forskningsinriktning använts för att fånga upp kunskapen och upplevelserna hos förskolelärarna. Semistrukturerade intervjuer har använts för att kunna besvara syftet och frågeställningarna i denna studie. Bryman (2011) menar att intervjuer är den vanligaste metoden man använder sig av inom kvalitativ forskning. Intervjuprocessen anses vara flexibel och det kan vara en anledning till att just intervjuer är attraktivt (a.a.).

En intervjuguide användes vid intervjuerna, vilken består av specifika teman som ska beröras under intervjuerna. Frågorna som är tänkta att ställas behöver inte komma i den exakta ordningen som de står. Intervjuaren (jag i detta fall) kunde avvika från intervjuguiden om informanterna berättade något intressant och jag ville få fram mer information om just det ämnet. Informanterna har dessutom haft stor frihet att utforma sina svar själva och jag har låtit dem tala fritt under hela intervjun för att försöka få fram så mycket information som möjligt.

Intervjuguiden har även varit ett bra stöd för mig om vi under intervjun har kommit bort från ämnet. Detta menar även Denscombe (2016) är viktigt under en semistrukturerad intervju då det är viktigt att man som intervjuare ska vara flexibel och faktiskt låta intervjupersonerna utveckla sina tankar och idéer för att kunna tala så utförligt som möjligt om de teman och frågor som tas upp (a.a.).

Detta betonar även Widerberg (2002) att man som forskare vill åt det unika i varje möte och intervju som genomförs. Det uppstår olika situationer i samband med intervjuerna, då varje relation och samtal ter sig olika (a.a.). Jag som forskare blir det redskap som är det viktiga för att fånga det som varje enskild person delar med sig av, för att sedan vidare kunna följa upp det som informanterna har sagt.

Semistrukturerade intervjuer ansåg jag vara ett lämpligt val vid genomförandet av denna undersökning. Denscombe (2016) påpekar att intervjuer kan generera en stor mängd data som sedan ska transkriberas och analyseras, vilket är en stor och tidskrävande uppgift för forskaren. Detta var något som jag också fick erfara då informanterna i min studie delade med sig av mycket information gällande upplevelser samt erfarenheter. Däremot ansåg jag att genom semistrukturerade intervjuer kunde jag få så bred information som möjligt gällande informanternas tankar och funderingar för att kunna besvara uppsatsens syfte och frågeställning. Direktkontakten med informanterna i samband med intervjuerna ansåg jag också vara en fördel då jag som forskare hade möjlighet att ställa extra frågor för att kunna bekräfta om något var oklart.

4.3 Genomförandet av intervjuerna

Jag började med att ha en mailkonversation med mina informanter där vi gemensamt kom fram till både tid och plats. Informanterna fick ta del av informationsbrevet (se bilaga 1) där studiens syfte, frågeställning samt tillvägagångssätt framgick. Jag var tydlig med att jag var flexibel med tider för att de på så sätt skulle känna att de kunde ha tid att planera sin dag med barnen innan de avsatte tid för vår kommande intervju. För att få svar på mitt syfte och frågeställning använde jag mig av en intervjuguide som hade arbetats fram inför intervjuerna. I samband med framställningen av intervjuguiden var jag noga med att komma på relevanta frågor som kunde besvara mitt syfte och frågeställning. Förutom detta skulle intervjuguiden fungera som ett hjälpmedel under intervjutillfällena för att kunna följa en röd tråd och hålla sig inom vissa ramar. Möjligheten att låta informanterna tala fritt och att avvika från intervjuguiden

tillfälligt tillät jag dock med förhoppning om att få ut mer information och ges en större inblick i deras arbete med barn med autism.

De fem intervjuerna som genomfördes gjordes på deras arbetsplatser. Vi satt i tysta avskilda rum för att inte bli störda samt för att kunna prata fritt och ostört. Samtliga intervjuer har tagit mellan 30-60 minuter. Jag började alla intervjuer med att gå igenom informationsbrevet där jag var tydlig med att tala om att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Jag meddelade även ännu en gång att jag gärna ville spela in intervjun om de gick bra för dem. Detta godkändes av samtliga. Jag spelade in via ett program som heter Röstinspelaren. Detta gjordes via min dator. Under denna inspelning var datorn inställd på flygplansläge för att inte vara uppkopplad mot internet. Under intervjuernas gång hade jag min intervjuguide till hjälp. Jag upplevde dock att alla informanter var duktiga på att prata fritt så en del av frågorna som fanns i intervjuguiden behövde aldrig ställas då de redan svarat på dem. Vid några av intervjuerna uppstod det intressanta samtal som ledde till att jag kunde ställa spontana följdfrågor.

Efter samtliga intervjuer förde jag över den inspelade intervjun från Röstinspelaren på datorn till ett USB minne. Därefter raderade jag filen från programmet för att enbart ha den sparad på USB minnet. Jag började omgående med transkriberingen för att få ner all information på papper, för att sedan kunna börja med analysen av all insamlad data.

Bearbeta, tolka och analysera sina intervjuer tar tid menar Trost (2010). Det kan vara bra att läsa igenom sitt material som man skrivit ut och även reflektera över om det var något som var speciellt under intervjun. Saker man såg eller hörde exempelvis (a.a.). Jag valde därför att direkt efter intervjuerna skriva ner saker som jag upplevde som viktiga, till exempel kroppsspråk, för att sedan med hjälp av tematisk analys bearbeta och finna det intressanta i intervjuerna.

4.4 Analys

För att analysera all data som samlats in har tematisk analys använts som Bryman (2011) menar är det vanligaste angreppssättet för att analysera material inom den kvalitativa forskningen. Tematisk analys går ut på att forskaren ska leta efter koder/subteman i den empirin som samlats in. Dessa koder och subteman blir till rubriker som i sin tur blir till en sammanfattning av det som informanterna har sagt. För att hitta dessa koder krävs noggrann läsning och analysering av all data som samlats in, för att sedan som forskare kunna se teman. Teman blir till en rubrik som sammanfattar de koder och subteman som forskaren har tagit fram (a.a.).

Denna analysmetod passade bäst med denna studie då informationen samlats in via intervjuer med informanter som fått tala fritt om det valda ämnet men med intervjuguiden som ram. Intervjuerna transkriberades och analyserades sedan för att identifiera olika kategorier som senare sammanställdes till teman. Teman som sammanställdes av de olika kategorierna blev följande: arbetet med barn med autism på förskola, hjälpmedel, inkludering, kunskap hos förskolelärare samt stöttning och handledning av externa resurser.

Jag var vaksam på vissa saker i sökandet efter koder och subteman. Jag höll ögonen öppna för repetitioner av begrepp eller saker som var återkommande. Jag beaktade även informanternas tystnad eller det som inte nämnts uttryckligen, men

som jag kunde utläsa mellan raderna, så som Bryman (2011) beskriver metoden i utförandet av tematisk analys.

4.5 Forskningsetiska överväganden

Vad är forskningsetik och behövs det verkligen? Alla forskare bör väl handla rätt, använda sitt samvete och följa regelboken? Men detta visar Forsman (1997) inte riktigt stämmer. Forsman menar att det behövs bättre moral och ökad medvetenhet gällande forskningen (a.a.). Även Vetenskapsrådet (2017) lyfter hur viktig god forskningssed är när forskning bedrivs. En forskare har makten att benämna och kategorisera. Därför krävs det försiktighet om hur man som forskare uttrycker sig för att inte sätta en stämpel på en viss grupp och för att undvika stigmatisering (a.a.).

Bryman (2011) lyfter att de etiska principerna och de överväganden som kan komma att behöva uppmärksammas är viktiga för forskaren att vara medveten om och för att välgrundade beslut ska kunna fattas. Fattas felaktiga beslut kring de etiska aspekterna kan forskaren få utstå kritik och dessutom få ett dåligt rykte. Bryman nämner fyra etiska principer som ska följas inom svensk forskning som även gäller när ett examensarbete ska skrivas. Dessa är *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* och *Nyttjandekravet*. Informationskravet handlar om att informanterna ska få ta del av undersökningens syfte, vilka moment som ingår samt att det ska få information om att deras deltagande i undersökningen när som helst kan avbrytas. Samtyckeskravet innebär att informanterna själva bestämmer till medverkan i undersökningen och ger sitt samtycke till detta. Konfidentialitetskravet betyder att man all data som samlas in samt informanternas personuppgifter inte får nå obehöriga. Det ska alltså inte kunna utläsas i undersökningen vem som har deltagit. Sist men inte minst är nyttjandekravet som tar hänsyn till att den information som samlas in enbart ska användas i forskningsändamålet (a.a.).

Vid genomförandet av denna studie uppfylldes dessa etiska riktlinjer genom att deltagarna fick ta del av informationsbrevet (se bilaga 1), där det tydligt stod vad syftet med studien var samt annan nödvändig information, så som att deltagandet var frivilligt och att det när som helst kunde avbrytas utan vidare förklaring. Denna information meddelades ytterligare en gång vid intervjutillfällena. Samtyckeskravet uppfylldes då informanterna skrev under med sitt samtycke till deltagandet (se bilaga 3). För att uppfylla konfidentialitetskravet överförde jag inspelningen från Röstinspelaren på min dator till ett USB minne, varpå jag därefter raderade filen från Röstinspelaren. USB minnet förvarades hemma på en plats som var säker. Alla deltagare avidentifierades under transkriberingen för att det inte ska gå att koppla till vem som är vem. Även förskolornas namn togs bort. Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet enbart ska användas till denna studie, vilket jag tar hänsyn till genom att jag inte fortsätter med denna studie efter att allt är godkänt och klart.

Trost (2010) lägger stor vikt vid att det inte finns någon forskning i världen som är så viktig att man får strunta i de etiska kraven. Det är andra människors värdighet och integritet som vi har att göra med. Det är något som man som forskare hela tiden ska bära med sig. Skulle något viktigt avslöjas om en person kan det leda till stora konsekvenser för båda parter (a.a.). Detta betonas även av Denscombe (2016). Bara för att man är forskare sitter man inte i en privilegierad position och kan göra vad som helst. Detta oavsett vilka fynd som gjorts och om

de anses värdefulla. Forskningsetik är grundläggande i all god forskning som bedrivs (a.a.).

4.6 Tillförlitlighet

Validitet och reliabilitet är viktiga begrepp inom forskning och används för att mäta och säkerställa kvaliteten av resultatet, men begreppen validitet och reliabilitet är kopplade till kvantitativ forskning. Inom kvalitativ forskning används istället begreppet tillförlitlighet för att kunna göra en bedömning av undersökningen och dess trovärdighet (Trost, 2010).

Tillförlitligheten består av fyra kriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt att det finns möjlighet till att kunna styrka och konfirmera. Trovärdighet innebär att den information och det resultat som forskningen genererar avgörs i hur accepterad den är hos andra människor. Forskaren kan exempelvis åter kontakta informanterna för att säkerställa att de data och fynd som gjorts är korrekta. Överförbarhet handlar om att forskningens resultat kan överföras till andra miljöer. Med täta och tydliga beskrivningar kan detta förse andra forskare med information i huruvida det går att överföra till annan miljö. Pålitlighet ska forskningen kunna uppvisa, forskningsprocessen ska vara synlig. Alla faser av processen ska vara synliggjorda för att öka pålitligheten. Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren inte medvetet ska ha påverkat undersökningen på något sätt och med egna värderingar påverka de resultat som kommer fram genom undersökningen (Bryman, 2011).

För att uppnå dessa kriterier i denna undersökning har jag från början varit noga med att föra anteckningar i hur jag har gått till väga under arbetets gång. Jag har från början varit tydlig mot mina informanter gällande deras medverkan. Under arbetets gång har jag tänkt på att inte komma med egna värderingar eller synpunkter. Jag har varit den lyssnande personen och efter intervjuerna har jag frågat informanterna om det är okej att jag eventuellt kontaktar dem för vidare information ifall det skulle uppstå funderingar. Detta för att allt ska bli så korrekt som möjligt. Det kan bevisas att jag inte medvetet påverkat undersökningen med att jag använder mig av bland annat annan litteratur samt tidigare forskning, men att göra undersökningen överförbar kan vara svårt då resultatet i denna undersökning är unik. Som nämnts tidigare beror detta på att allt förändras över tid. Allt från förhållningssätt inom arbetet till människors attityder och metoder. Det har medverkat fem förskolelärare i denna undersökning vilket också gör det svårt att generalisera till en större population. Mitt intresse var främst att visa på hur det kan se ut i förskolor och väcka ett intresse för fortsatta studier inom detta område, då jag anser att det är viktigt att fånga upp barnen i tidig ålder för att på bästa sätt kunna stötta dem.

4.7 Litteratursökning

När jag har sökt efter litteratur har jag mestadels använt mig av Malmö universitets databas och där sökt på Libsearch. Nyckelord som använts vid sökandet är: autism, förskola, funktionsnedsättning, förskolelärare, bemötande, inkludering, autism spectrum disorder, preschool och teacher. Jag har även tagit del av andra uppsatser inne på MUEP för att kunna ta del av andra studenters referenslistor och på så sätt leta mig vidare. Litteratursökningar har även gjorts på Malmö stadsbibliotek där jag sökt i deras sökmotor efter autism.

5. RESULTAT OCH ANALYS

Detta kapitel tar upp de resultat som har kunnat utläsas genom de intervjuer som genomfördes. Senare görs en analys i relation till bland annat teorin och den tidigare forskningen. Först kommer en kort presentation av informanterna. De citat som används är alla från informanterna själva. Alla har anonymiserats och blivit tilldelade fiktiva namn. Informationen som ges presenteras under olika teman som jag har identifierat utifrån det transkriberade materialet. Teman som hittades under analysen av texterna är följande: *arbetet med barn med autism på förskola, hjälpmedel, inkludering, kunskap hos förskolelärare samt stöttning och handledning av externa resurser.*

5.1 Presentation av informanterna

Jag har intervjuat fem förskolelärare i åldern 30-55 år. Alla har olika typer av erfarenhet och antal år inom yrket. Deras arbetssituation skiljde sig lite gällande ansvarsområden samt hur mycket erfarenhet de hade med att arbeta med barn med autism. Två av informanterna har idag tjänster som förste förskolelärare, vilket betyder att deras arbete handlar om att vara en pedagogisk ledare. Jag fick förklarat för mig att de fortfarande arbetar en del i barngruppen men mer för att se vad de behöver arbeta vidare med och om det finns andra pedagogiska sätt att arbeta på samt om det behövs vidare hjälp att lösa en viss situation i barngruppen. Förste förskolelärare kan fungera som en länk för ett bra samarbete mellan olika parter som kan komma att behöva involveras. Informanterna arbetar alla på olika förskolor och de fiktiva namnen är följande: Malin, Hanna, Josefine, Klara och Emma.

5.2 Arbetet med barn med autism på förskola

Gällande hur de arbetar med barn på förskola som har diagnosen autism eller att det finns en misstanke om det, svarade informanterna ganska lika. De var alla inne på hur viktigt det är med struktur, tydlighet, kommunikation, samarbete och att se till varje individs behov. Miljön var även ett återkommande ämne. Miljön kan kopplas till vad Winlund (2011) nämner angående att det kan skapas bra förutsättningar om det finns en trygg miljö och en känsla av sammanhang (a.a.). För att en känsla av sammanhang ska uppnås behöver förskolelärarna exempelvis guida barnet i rätt riktning med bekräftelse så att barnet uppnår meningsfullhet. Vygotskijs teori om sociokulturellt perspektiv och den proximala utvecklingszonen anser jag framkommer i förskolelärarnas svar. Interaktion och samspel nämner alla som en viktig del av arbetet med barn med autism. Detta betonar Säljö (2014) är av stor betydelse för barnens utveckling och lärande (a.a.). De grundläggande kognitiva färdigheterna utvecklas också i ett nära samarbete och samspel med andra människor (Evenshaug & Hallen, 2001).

Hanna menar att det ska läggas tid på att se till att strukturen, planeringen och att tydliga rutiner finns på förskolan. Detta gynnar inte enbart barn med autism utan detta är bra för oss alla menar Hanna.

Malin förespråkade mindre grupper, men betonade att det tyvärr är väldigt stora barngrupper i dagens samhälle. Därför måste en struktur finnas för att dagen på förskolan ska bli så bra som möjligt för alla barnen. Barnet med autism ingår i en

grupp om fyra barn som är tillsammans på förmiddagarna då det arbetas med olika saker. Den sociala biten, kommunikation och att kunna interagera med andra barn är bitar som måste arbetas med varje dag menar Malin.

Vidare förklarar Malin

”(...)Sen har jag också tänkt såhär när jag har delat in barngruppen, att hen är med barn som är lite dragare, alltså som är duktiga på att leka, duktiga verbalt och att uttrycka sig men som samtidigt har mycket glädje av varandra. Jag menar eftersom hen har sin autism samt andra diagnoser så behöver hen någon annan att se upp till. Åh, de leker så, ja men helt enkelt positiva förebilder”.

Detta kan kopplas till vad Strandberg (2014) nämnde gällande att sociala aktiviteter är basen i lärandet. Barn lär sig saker tillsammans med andra. Evenshaug och Hallen (2001) menade också på att det är av stor vikt att stimulera barn till samarbete och att man som förskolelärare ska vara den hjälpande handen. Förskolelärarna ska vara stöttande och se till att varje barn klarar av att ta sig an nya uppgifter och utmaningar. Detta har Malin tagit i beaktande när hon delat in barnen i mindre grupper, där de barnen som är lite mer framåt förhoppningsvis kan stötta barnet med autism och att den sociala biten går att övervinna. Wing (2012) menade även hon att med hjälp av förskolelärarna kan barnet med autism närma sig de andra barnen om barnet bara får ha sin trygga punkt (a.a.).

Josefine talar också om mindre barngrupper och att det är viktigt att se till varje barns behov.

”(...)och man känner också av litegrann när de inte orkar vara med i den stora barngruppen längre. Då lämnar man gruppen för en stund för att sen gå tillbaka om barnet orkar. De får ju styra ganska mycket, men sen får man ändå, alltså det sociala samspelet som kan vara väldigt svårt, måste man liksom locka fram och vara med som ett extra stöd. Det krävs liksom fingertoppskänsla hela tiden”.

Hanna la även stor vikt vid att försöka ha mindre barngrupper, men att det ibland kan vara svårt då det inte finns tillräckligt med personal som gör detta möjligt. Men Hanna poängterar även en annan del som är av stor vikt.

”Om det är ett barn med svårigheter så tänker jag alltid på verksamheten. Hur kan vi förändra saker i verksamheten för att stötta barnet? Vi tittar på miljön och så tittar vi på vårt förhållningssätt. Det är liksom där vi börjar och vi lägger alltid problematiken på oss pedagoger och inte på barnet. Så det är där vi börjar titta på hur vi på bästa sätt kan strukturera upp och det är här vi även ser över om vi kan dela upp i mindre grupper”.

Hanna betonade hur de försöker arbeta för att barnet ska känna att hen lyckas. *”Att känna att en dag här på förskolan är meningsfull, hanterbar och begriplig är otroligt viktigt. Detta är något jag försöker sträva efter”*. Det är dessa tre begrepp som Antonovsky ansåg vara av stor vikt för att en individ ska få uppleva en känsla av sammanhang. Det som tagits upp ovan ligger i linje med vad Vedeler (2009) anser är bra strategier för vad som kan vara bra att tänka på i arbetet med barn, vilket alla informanter nämnt som viktiga arbetsätt. Organisera mindre grupper och i varje grupp bör det finnas barn som är goda och bra förebilder. De positiva förmågorna och resurserna ska tas tillvara på, både hos det enskilda barnet, hos barngruppen samt i närmiljön. I de pedagogiska uppgifterna och i leken ska förskolelärarna kunna se och lyfta fram det positiva och göra situationen hanterbar så det anpassas efter barnen. Det kan anpassas efter Antonovskys KASAM, det ska vara det centrala att alla ska känna en känsla av sammanhang (a.a.).

Klara var den enda av informanterna som efter några år på förskola nu arbetar i en förskoleklass. Barnet med autism i hennes klass har en assistent vilket medför att Klara bidrog med lite andra åsikter.

”Jag har ingen utbildning inom just autism och jag har inte blivit erbjuden det heller. Barnet vi har i klassen har ganska grov autism vilket har lett till att hen har assistent hela dagen. Men det är ändå min och min kollegas skyldighet att vägleda assistenten rätt i arbetet, men hur ska vi kunna vägleda honom rätt när vi inte kan? Han vet mer än mig om autism, jag har liksom ingen aning”.

Efter en paus där Klara uppfattas bli upprörd så fortsätter hon med att berätta:

”Vi har ju rutiner med hela klassen och hen ska ju vara med så mycket som möjligt men under hens förutsättningar. Vi försöker bryta ner de uppgifter vi ska göra i mindre delar och helt enkelt göra det i barnets takt. Blir det för stökigt i klassrummet finns det möjlighet för barnet och assistenten att gå till ett annat rum för att kunna varva ner och arbeta i lugn och ro. Hög ljudvolym och mycket intryck gör hen väldigt trött, då får man gå iväg och samla kraft en stund och vila. Assistenten är ju som sagt med hela dagarna för att vara ett stöd och kunna se när man behöver avleda. Det är viktigt att kunna läsa av signaler”.

Behovet av struktur, menar Gillberg och Peeters (2001), är bra att man som förskolelärare tar hänsyn till och något man ska ha vetskap om. De menar att barn med autism har svårt att förstå andra i sin omgivning och att de har känslor och egna tankar. Barnen med autism behöver en omgivning som är tydlig och förutsägbar för att minska det inre kaos som hen kan uppleva annars (a.a.). Detta var något som upplevdes att alla var på det klara med, men sen handlar det om att ha den där ”fingertoppskänslan” som några av informanterna pratade om.

Tydligheten lyftes av Emma då hon menade att de borde prata med barnen med en rak uppmaning. Emma anser att det kan bli ottydligt för barn med autism om man som förskolelärare har långa utläggningar. Hon menar att det man gör ska vara rakt och konkret. *”Vi ska alltid förklara så noga för de små barnen, men med barn med vissa svårigheter kan man inte riktigt det. De har svårt att ta in för mycket information. Det blir inte riktigt begripligt”*.

Gillberg och Peeters (2001) menar också på att det blir ett inre kaos hos barnet om det inte finns en tydlighet och en förutsägbar miljö (a.a.). Antonovsky (2005) belyser att informationen som ges till en person ska vara tydlig, sammanhängande och strukturerad (a.a.).

Informanterna delade samma åsikt när det gäller att inte ge upp i arbetet med barnen som behöver extra stöd. De menar att övning ger färdighet, men att det krävs tålamod och engagemang. Vid arbetet med barn med autism, menar Bohlin m.fl. (2008), att det är viktigt att föräldrasamverkan är god. Föräldrarna måste ta sitt ansvar med att träna på saker hemma samt att de har en öppen och rak dialog med förskolelärarna (a.a.).

Hanna var inne på samma spår som Bohlin m.fl. (2008) då hon sa att *”Föräldrar måste ta sitt ansvar, de måste arbeta vidare där hemma och så tar vi vårt ansvar här på förskolan”*. Vidare poängterar Emma att samarbete är av stor vikt för att göra situationen så bra som möjligt för barnet i fråga. För att barnet ska kunna växa upp med ett liv med goda förutsättningar. Livet ska vara hanterbart, meningsfullt och begripligt.

Dialogen, samarbetet och KASAM kan kopplas till vad både Antonovsky och Vygotskij förespråkar i sina teorier. Vygotskij (1978) menar att mänsklig kunskap är sociokulturellt betingad samt Antonovsky (2005), som menar att om en person får uppleva en känsla av sammanhang kan personens hälsa öka. Detta kan ske då barnet får hjälp att lära sig nya saker med hjälp av både förskolelärare och andra barn i barngruppen. Lärande är något som ständigt utvecklas.

5.3 Hjälpmedel

Barn med autism är en heterogen grupp vilket leder till att behovet av hjälpmedel kan variera. En del barn kan komma att behöva mycket stöd för att klara sin vardag. Detta bekräftar bland annat Matson och Konst (2014), Myers och Johnson (2007) samt Rogers och Vismara (2008).

Därför gav informanterna olika förslag på hur de arbetar med barnen. Som nämnts tidigare krävs det struktur, vilket kan skapas med hjälp av bildstöd. Myers och Johnson (2007) menar att bildstöd kan vara till stor hjälp för barnen. Det kan minska stress då de kan få ett bildschema över hur dagen kommer att se ut. De lyfter också att dokumentation är bra för pedagogerna då det blir lättare att se vad som behöver arbetas mer med samt vilka framsteg som görs (a.a.).

Dokumentation och reflektionstid menar Emma att de har på förskolan där hon arbetar. De arbetar med olika typer av anpassningsåtgärder som de varje vecka kan överse om de uppfyllt eller om de uppmärksammat något som behöver tas upp med exempelvis specialpedagogen. Emma ansåg att detta var ett bra hjälpmedel för henne och hennes kollegor då det var lättare att reflektera över hur arbetet gick.

Malin berättar hur en dag kan se ut på förskolan och poängterar att det är viktigt att det finns en tydlig struktur varje dag. Det är exempelvis samling på samma ställe varje dag med namnlappar där barnen sitter och det övas mycket på turtagning. Malin menar att det både tar tid och kraft och att det krävs mycket mer arbete då det inte alltid är lika lätt vid fri lek. *"(...) när vi är i den lilla gruppen går allt mycket bättre än när det är fri lek och det är mycket barn på samma plats. Det klarar hen inte riktigt av och vårt jobb är ju att se till att hen lyckas"*.

Josefine menar också på att de arbetar med förberedelser, tydlighet och bildstöd, men att allt gällande hjälpmedel måste anpassas efter varje enskilt barn.

"Till ett barn hade vi till exempel en "pratbok" som vi kallade det för. Vi hade ett litet block som både vi pedagoger och barnets förälder skrev i och berättade hur dagen hade varit. Man kommunicerar via boken helt enkelt, med lite tips och hur saker fungerar på förskolan respektive i hemmet".

Josefine upplevdes upprymd och glad när hon fortsatte berätta om de olika metoder och hjälpmedel som använts genom åren för att bemöta just det barnet på ett hjälpsamt sätt. Att det ska finnas olika hjälpmedel och att dessa ska anpassas efter varje individ menar även Säljö (2014). Verktygen förändras hela tiden på grund av ny kunskap och forskning men det viktigaste är att skapa hjälpmedel som ser till att barnet får en vardag som är begriplig, meningsfull och hanterbar (a.a.).

Både Emma och Klara betonar struktur, tydlighet och dialog som viktiga hjälpmedel. Detta behövs för alla barn, men de menar att det kan behöva förstärkas ytterligare för barnet med autism, exempelvis med bildstöd. Emma menar att det är viktigt med bildstöd och att använda sig av tecken för att förklara så barnet förstår. *"Vi tecknar och visar bilder. Hen är mycket visuell. Idag kan hen faktiskt också gå och hämta en bild för att visa oss vad hen vill, vilket är ett stort framsteg"*.

Detta kan kopplas till den proximala utvecklingszonen, där dialogen lyfts som ett viktigt verktyg samt att det är viktigt med olika typer av verktyg för att komma vidare i arbetet (Strandberg, 2014).

Att använda sig av tecken ansåg Hanna var bra för vissa barn. Hanna berättade att när de hade börjat använda sig av en del tecken med ett barn så kom barnets språk. *"(...)man kände bara WOW, det var så himla häftigt att få uppleva det. Att hen kunde börja göra sig förstådd. Jag kunde förstå barnet och barnet kunde förstå mig. Det blev så bra till slut."*

Barnets vardag på förskolan blev med detta stöd både begripligt, hanterbart och meningsfullt då hen kunde göra sig förstådd. Tillgången till hjälpmedel kan göra barnet mer självständigt och olika situationer kan på så sätt bli hanterbara, vilket kan kopplas till Winlunds (2011) resonemang gällande KASAM (a.a.). Det salutogena perspektivet är av stor betydelse, d.v.s. att vikten ska läggas på friskfaktorerna, vilket kan uppnås genom Antonovskys teori KASAM.

Dialogen som lyfts kan kopplas till Vygotskijs teori om att upptäckter som görs sker via ett dialogiskt samarbete. Barnet får ny kunskap för att senare kunna använda sig av kunskapen i olika typer av aktiviteter (Evenshaug & Hallen, 2001).

5.4 Inkludering

Samtliga förskolelärare ställde sig positiva till inkludering av alla barn med funktionsnedsättning i förskolan. En strävan mot delaktighet för barnen är en självklarhet, men även här måste man utgå från varje enskild individ, vilket både Bohlin m.fl. (2008) och Wing (2012) konstaterar. Barn med autism ska ha möjlighet att vara tillsammans med andra jämnåriga barn. De ska vara integrerade i vanliga förskolor. Detta för att kunna utveckla socialt samspel och lek (a.a.).

Förskolelärarna var dock överens om att de inte var positiva till inkludering för inkluderingens skull "(...) *det är ju inte så att barnet ska vara i barngruppen och inte förstå och allt enbart är jobbigt. Då blir det ju verkligen exkludering i sammanhanget trots att barnet är i barngruppen*" (Malin).

Hanna var inne på samma spår som Malin.

"För mig är det en självklarhet med inkludering men det är klart, för en inkludering behövs det kunskap, kompetens och såklart någon form av resurs. Personalen måste känna sig trygga, de behöver få kunskap och då behövs det oftast någon form av förstärkning".

Förskolan ska vara anpassad till alla barn i förskolan, oavsett funktionsnedsättning eller ej. Barn som behöver stöd ska få det utformat efter sina behov (Lpfö 98). Josefine tog upp just detta från läroplanen. Att alla faktiskt har rätt till stöd och att förskolan är en plats för alla barn. Hon lyfter vikten av att kunna känna av hur mycket barnet orkar. *"De kunde landa hos oss men ändå ha möjlighet till eget utrymme. Det fungerade väldigt bra. Så inkludering i förskolor är viktigt att belysa tycker jag"*.

Zakirova Engstrand och Roll- Pettersson (2014) menade på att de förskolelärare som ställde sig mest positiva till inkludering var de som hade läst kurser och vidareutbildningar. Det kunde avläsas även i denna studie. Hanna, Josefine och Malin var de tre som läst vidare om olika typer av funktionsnedsättningar och de hade ett stort intresse av att lära sig mer.

Klara uttryckte att de försökte inkludera och arbeta för att det skulle bli en hållbar situation, men hon menade vidare på att det var svårt. Klara upplevde att barnet de har är utanför gruppen, men att hen faktiskt inte mår bra alla gånger av att vara inkluderad i en stor grupp. Klara menade på att de andra barnen drar sig undan då de inte vet hur de ska bete sig alla gånger. *"Ibland kan jag känna att hen borde få mer hjälp och stöd och faktiskt inte behöva vara i en så stor barngrupp som vi faktiskt har"*.

Även Emma menade på att alla barn faktiskt inte mår bra av att vara i stora barngrupper och att dessa behöver mer anpassning. Integrera för integreringens skull tyckte Emma inte var en god idé. Det handlar om barnen och alla är de olika. Barnens välmående måste tas i beaktande hela tiden. Emma börjar här tala om KASAM och hur viktigt det är. Vidare säger Emma;

"Vid lunchen sitter barnet exempelvis i ett annat rum med en pedagog och en eller två kompisar. Detta gör ju vi för att barnet inte mår bra när ALLA är i samma rum. Matsituationen blir inte

en bra stund för hen då. Nu blir lunchen något helt annat och vi ser även att barnet är nöjd och situationen blir hanterbar för oss alla. Så ser man utifrån barngruppen blir hen ju exkluderad men hen mår absolut bäst i detta”.

Alla situationer måste helt enkelt anpassas till varje enskild individ och att behoven och förutsättningarna därför varierar. Miljön för barnet som beskrevs ovan var inte bra, vilket ledde till anpassning av miljön för att barnets stress skulle minska i matsituationerna (Bohlin m.fl. 2008; Matson & Konst 2014). Alin Åkerman och Liljeroth (1999) menade också på att det kan ta tid att hitta de sätt som fungerar för alla parter, men att se till barnets behov, är det som ska vara i fokus (a.a.).

Informanterna var alla överens om att inkludering är viktigt, men att det ska vara utifrån barnets behov och förutsättningar. Hanna menar dock att det inte enbart får vara en placering för inkluderingens skull. Hon menar att det kan vara bra med mindre grupper ibland. Hanna fortsätter att tala om att barn med autism inte självmant väljer att socialisera sig med andra barn och att det därför är viktigt att förskolelärarna finns där för att stötta i denna process.

”Vi ska se till att hjälpa barnen att finna de redskap som behövs för att de ska känna att det är inkluderande. Men ofta finns inte de extra resurserna och det gör att man i vissa fall kan uppleva att barnet blir exkluderat. Vid tillställningar som till exempel midsommarfest, som vi brukar ha här på förskolan, då kan allt ställas lite på sin spets och man får tänka till. För barnet kan detta bli väldigt jobbigt då det är förändringar, mycket människor och ljud”.

Detta är det som Säljö (2014) menar på. Genom det sociokulturella perspektivet krävs det ett samspel både mellan pedagogerna och barnen och mellan barnen själva. På sikt kan detta komma att hjälpa barnet med autism till att klara av det sociala samspelet, vilket underlättar för inkluderingen (a.a.).

5.5 Kunskap hos förskolelärarna

Kunskap hos förskolelärare samt deras stora ansvar har lyfts som viktiga delar i det fortsatta arbetet med barn med autism. Det krävs här en långsiktig insats gällande stöd och utbildning (Gillberg & Peeters, 2001).

Malin menar vidare på att kunskap och ett intresse måste finnas. Autismspektrat är så pass brett att man måste kunna se signaler hos varje enskild individ vilket även de andra förskolelärarna nämnde. Annars är det lätt att de mer tysta barnen inte riktigt tas på allvar. Fernell och Lagerkvist (2012) lyfter att det är viktigt att se de små signalerna och att känna igen vissa symptom. De menar dock vidare på att det inte är så lätt då de drastiskt kan skilja sig mellan barnen (a.a.). Därför måste det finnas goda grundkunskaper.

”Det här barnet vi har nu är så pass explosiv så man kan inte låta bli att arbeta med hen, men de där barnen som går runt lite för sig själva och inte stör någon och är tysta, de är ju mer... alltså dem måste vi ju verkligen fånga. De andra ser vi. Men vad händer med de barnen som bara går runt och inte får lära sig att leka tillsammans med andra och vi pedagoger inte har tid, kunskap, intresse eller vad det nu handlar om. Konsekvenserna kan faktiskt bli ganska stora och de här barnen har vi ju också inom förskolan så kunskapen hos pedagogerna om vad som händer om vi inte gör vårt jobb rätt är viktiga. Konsekvensen kan bli ganska stor annars” (Malin).

”En förförståelse måste finnas hos pedagogerna och sen lite kunskap om barns utveckling, vad man liksom kan förvänta sig av ett barn vid en viss ålder. Sen kan man ju inte säga att det här och det här ska hända, men lite kunskap om utveckling behövs tycker jag. (...) sen tror jag också att det är en liten medfödd talang det där. Vissa kan säkert komma in som inte har jobbat så mycket med barn och ändå vara väldigt följsamma och ha en förståelse. Men helt klart tror jag på grundkunskapen, vad som kan ske, hur man ska tänka och hur man kan avleda” (Josefine).

Att förskolelärare borde ha kunskap, förståelse och att kunna se symtom som kan anses avvikande är av stor vikt. Det Malin talade om gällande att det kan bli stora konsekvenser om man inte uppmärksammar barnet, kan kopplas till vad både Kristiansen (2000) samt Gillberg och Peeters (2001) tog upp. Barnet kan utveckla andra psykiska symtom som kan bli allvarliga om barnet inte uppmärksammas. Grundregeln ska därför vara att tydlig information måste ges till personal på förskolor precis, som Fernell och Lagerkvist (2012) talade om.

Både Malin, Emma, Josefine och Hanna nämner fingertoppskänsla som en viktig del.

”Den där fingertoppskänslan är så viktig. Att coacha och guida rätt och i rätt riktning. Nyfikenhet och engagemang är också viktigt” (Josefine).

”Man får skapa de förutsättningar för de barn som behöver. Det är det vi måste göra och många gånger är det ju att barnet inte ska känna misslyckadanden efter misslyckanden. Nej de ska känna att det faktiskt lyckas. Det är detta man vill åt. Det är här fingertoppskänslan är så otroligt viktig” (Emma).

Detta kan kopplas till vad Vedeler (2009) talade om gällande att se till barnets resurser. Det är förskolelärarens uppgift att göra barnets dag meningsfull, begriplig och hanterbar. Lyckas förskolelärarna med detta så kan stora framsteg göras då de olika upplevelserna blir mer och mer uppskattade (a.a.).

Samarbetet mellan pedagogerna, menar Klara, kan vara till en fördel för att öka kunskapen. De försöker alla att arbeta på samma sätt, ha samma förhållningssätt

och våga be om hjälp. Klara lyfter också att kompetensen kan se olika ut och att kemin mellan pedagogen och barnet också måste stämma överens för att arbetet ska fungera. *”Det är många variabler att ta hänsyn till. Det är inte enbart utbildning och kunskap”*.

Detta kan styrkas i det som Alin Åkerman och Liljeroth (1999) menar med att barnet framförallt ska finna trygghet hos personalen och att förskolelärarna har en förståelse för barnet så att bemötandet kan ske på bästa sätt (a.a.).

Alla informanter var rörande överens om att det bör vara mer fokus på olika typer av funktionsnedsättningar inom lärarutbildningar. Att ha lång erfarenhet inom yrket menar informanterna kan vara till stor fördel, då har man antagligen varit med om liknande situationer tidigare och att man har verktyg att arbeta med. Detta betonade Malin med att säga:

”Jag är glad att jag möter detta barn idag då jag har 12 års erfarenhet. Hade jag mött hen när jag precis var färdigutbildad hade det varit väldigt tufft kan jag säga. Idag kan jag ta upp lite verktyg från min ryggsäck som jag samlat på mig genom åren”.

Hanna fortsätter att berätta hur hon precis som Malin menar att det krävs lite verktyg för att arbeta med dessa barn. Att komma direkt från skolan kan upplevas som både skrämmande och stort. (...) *”Det finns liksom ingen lathund att följa även fast man önskar det ibland. Men jag tycker att ambitionen och viljan finns här hos oss på förskolan och bara det är ju en viktig aspekt”*.

Att kunskap och utbildning inom området är av stor vikt styrks även i Josefines svar.

”Det behövs absolut mer kunskap och utbildning inom området. Jag menar, förskolan har ju ett stort ansvar och det är ju inte alltid bra om barn med autism hamnar hos pedagoger som inte kan eller kanske inte vill lära sig heller (...) Och är man nyutexaminerad och inte har erfarenhet av att arbeta inom förskola och samtidigt har fullt upp med en hel grupp, då blir det liksom svårt. Man ska ju se 15-20 barn så visst är det en utmaning”.

Den tidigare forskningen visade på att det kan komma att behövas mer specialistutbildningar och kurser för att personalens kompetensnivå ska kunna höjas (Matson & Konst, 2014). Detta var något samtliga informanter höll med om och det nämndes också att det hade varit bra med någon form av fortbildning. Emma talade om att fortbildning var något alla förespråkade på hennes förskola. Hon menade vidare på att chefen ofta ställde sig positiv till kurser som förskolelärarna kom med som förslag. Man behöver fylla på med ny kunskap och nya idéer för att fortsätta göra ett bra jobb menar Emma.

”Stort ansvar läggs på oss förskolelärare och då krävs det ny kunskap hela tiden. Vi är ju alltid ett team så vi finner också styrka i varandra. Är man nyexaminerad så vet man inte alltid vad man ska titta efter men då hjälper vi varandra helt enkelt”.

Josefine nämnde att det inte är bra om barn med autism hamnar hos pedagoger som varken har erfarenheten eller viljan att lära sig, vilket kan utläsas i den tidigare forskningen. Zakirova Engstrand och Roll- Pettersson (2014) menar på att en ovilja att arbeta med barn med autism kan ha att göra med att det inte ges tillräckligt med utbildning, vilket leder till att kunskapen inte finns. Detta visade även studien gjord av Chang m.fl. (2015). Finns inte den rätta kompetensen och utrustningen för att kunna leva upp till både förväntningar och stöttningen av barnet på rätt sätt så kan detta leda till en ovilja hos pedagogerna.

5.6 Stöttning och handledning av externa resurser

Arbetet med barn med autism kräver en hel del kunskap och förståelse från omgivningen. Gillberg och Peeters (2001) lyfte just detta med att kunskap och förståelse är viktiga delar i arbetet med barn med autism. De menar samtidigt att det är stor skillnad på att förstå autism teoretiskt och på att förstå autism i praktiken (a.a.). Fernell och Lagerkvist (2012) menar att förskolelärare ska få noggrann information gällande funktionsnedsättningen samt att de kan komma att behöva stöttning och handledning under arbetets gång (a.a.).

Gällande informanternas upplevelse av stöttning och handledning varierade svaren. Överlag ansåg de dock att kontakten med psykolog, specialpedagog och habiliteringen var god, men de menade samtidigt att det kan bli bättre. Malin menade på att stöttning och handledning alltid är av stor vikt, men nästan ännu viktigare när det handlar om barn som behöver särskilt stöd. *”Habiliteringen har vi ett jättebra samarbete med för tillfället. Just nu är barnet dessutom med i ett projekt där även vi pedagoger följer med”.*

Malin menade vidare på att de är tacksamma för detta samarbete då de får bra tips, vägledning och hjälp för hur de ska arbeta vidare på ett bra sätt.

Detta är något som lyftes av Mcconkey och Bhlirgri (2003). Det är prioriterat att hålla utbildning om autism. Det behövs handledare med den rätta kompetensen och erfarenhet för att kunna utföra en handledning som kan komma att hjälpa förskolelärarna (a.a.).

Samtidigt finns det tydliga tecken på att förskolan där Malin arbetar tar sitt ansvar när de vill hjälpa förskolelärarna med hur de ska arbeta vidare på ett bra sätt med barn med särskilda behov. Både Socialstyrelsen (2010) och Myers och Johnson (2007) betonade att det är av stor vikt att tidiga insatser kan resultera i betydligt bättre utfall för barnens framtid. Men för att förskolelärare ska klara av detta måste de få riktlinjer i hur de ska arbeta. Det krävs dessutom att ledningen på förskolan vill satsa på arbetet och att samarbetet mellan de olika parterna fungerar (a.a.).

Just detta lyfte Josefine som en nackdel på sin förskola:

”Jag upplever ibland att cheferna kan vara lite negativa till de på habiliteringen till exempel. Det kan bero på att de kan gå in

och tycka och tänka saker och att de vill att vi ska arbeta på ett visst sätt. Men då tycker förskolechefen att de inte bara kan gå in och styra och ställa och tala om hur vi ska arbeta på vår förskola och då blir det liksom en krock. Men jag tycker att vi ska lyssna på deras idéer för de har ju träffat barnet innan hen kom till oss och de vet ju faktiskt mer. De är dessutom mer kunniga inom detta område. Varför inte lyssna då liksom?! Känns ibland som att det handlar om att man inte vill ha en massa extra jobb”.

Vidare förs ett resonemang om att många förstår och att en förbättring kring samarbete samt stöd ska ske, men när det väl ska göras i praktiken så blir det ofta ett nej menade Josefine. ”*Då kan man inte och man vill inte och allt blir bara jobbigt. Jag upplever att många inte vill att det ska bli massa extra arbete för en själv”.*

I Hannas resonemang gällande stöttning och handledning finns det likheter i vad Josefine sa. Hanna tyckte att det var uppdelat med vem som gjorde vad och att samarbetet inte alltid var så bra. ”*Specialpedagogen ger ju lite råd och stöttar men sen är man ju ensam i gruppen och ska sköta allt”.* Hanna betonar att hon anser att viljan, kapaciteten och kompetensen ändå finns, men att tiden är ett problem. Tiden räcker inte till alla gånger. Alin Åkerman och Liljeröth (1999) beskrev just detta med tid och resurser, då man som förskolelärare kan komma att ställas inför komplicerade situationer som tar tid att lösa (a.a.). Långsiktig insats till barn med autism är av stor vikt menar Gillberg och Peeters (2001) och det måste få ta sin tid. Det går inte att stressa genom denna process. Samtidigt menar Trillingsgård (2011) att det finns mer kunskap och hjälp att få i dagens samhälle, men det verkar ändå som att det kan brista då samarbetet inte alltid fungerar (a.a.). Informanterna lyfte också att personalbrist många gånger kan bli ett problem. Hela barngruppen blir påverkad och tyvärr hamnar barnen ofta i kläm.

Förskolan där Emma arbetar var den enda förskolan dit specialpedagogen kom en dag varje vecka för att stämna av hur arbetet fortskrider med de barn som är i behov av särskilt stöd. Det finns även tillfälle för personalen att ställa frågor och få handledning på plats under dessa tillfällen. ”*Känner vi en oro kring något så kan vi vända oss till henne. Vi är som sagt väldigt tacksamma och glada att vi har henne”.* Emma menar vidare på att stöttnings- och handledningen blir bättre då barnet väl får sin diagnos och kontakten blir mer regelbunden med exempelvis habiliteringen.

Även detta resonemang kan kopplas både till KASAM och Vygotskijs sociokulturella perspektiv där alla vi människor utvecklas i ett samarbete med andra. Basen i lärandet är sociala aktiviteter där vi lär oss tillsammans med andra. Precis som Säljö (2014) poängterade så finns det ingen ändpunkt i vår förmåga att utvecklas och lära oss nya saker. Det är en process som är under ständig utveckling (a.a.).

För att barnen ska kunna uppleva begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet så måste även förskolelärarna göra det. Precis som för barnen behöver förskolelärarna också stöttning och handledning för att kunna utvecklas. Via dialogen kan ny kunskap genereras som sedan kan användas för att utföra andra

uppgifter då kunskapen finns, menar Evenshaug och Hallen (2001). Författarna menar vidare på att samarbete är av stor vikt samt att stöttning och en hjälpande hand kan leda till stora framgångar (a.a.).

Klara ansåg att om förskolelärarna kan få vidare stöttning och handledning så skulle arbetet bara bli bättre. Allas kompetens ska tas tillvara på. Det kommer gynna både verksamheter och barnen. Fernell och Lagerkvist (2012) styrker detta i sitt resonemang där de menar att behandling och insatser alltid ska ske genom samverkan mellan de olika professionerna. Alla ska kunna bidra från sina olika kunskapsområden (a.a.).

Bohlin m.fl. (2008) poängterar även de vikten av fortbildning samt kontinuerlig handledning. Detta är en förutsättning för att förskolelärare ska kunna skaffa ny kunskap om autism. Praktiska och teoretiska kunskaper är nödvändiga (a.a.). Emma menade att de har en god kontakt med habilitering och tar till sig så mycket information de bara kan för att kunna stötta barnen i den fortsatta utvecklingen.

Avslutningsvis kan man säga att det blir en ”win-win” situation för alla inblandade om det uppstår ett bra samarbete med förtroende för varandra. Alla kan ta lärdom av varandras kunskaper och som Strandberg så klokt uttryckte sig: ”Vi är här för att bli kloka och fiffiga, och vägen dit är Tillsammans, tillsammans!” (Strandberg 2014, sid. 63).

6. AVSLUTANDE DISKUSSION

6.1 Sammanfattning av resultat och analys

Sammanfattningsvis kan det utläsas genom informanternas svar att arbetet med barn med autism kräver struktur, tydlighet, kommunikation och vikten av att se till varje barns behov. Detta faller i linje med vad den tidigare forskningen även visade. Mindre barngrupper förespråkades för att deltagandet skulle bli lättare och mer hanterbart för varje enskilt barn.

Hjälpmedel som nämndes var bildstöd, tecken, struktur samt dialogen, men som diskuterats av andra författare och forskare, finns det många olika typer av hjälpmedel och de fungerar olika för varje enskilt barn. Det lyftes att det är av stor betydelse med hjälp från andra professionella i guidningen för hur arbetet med hjälpmedel ska fortskrida. Leken och dialogen är viktiga redskap menar informanterna. Detta bekräftas av Säljö (2014) som menar att dialogen är det centrala i lärandet samt att man lär sig nya saker i samspel med andra människor (a.a.).

Kunskapen hos förskolelärarna kan alltid bli bättre och ny kunskap kan man alltid få. Intresse för att lära sig var viktigt samt att kunskap och förförståelse om barns utveckling över lag ska finnas. Detta för att avvikelser ska kunna ses i tid då det annars kan få stora konsekvenser för barnet i fråga. Utbildning och erfarenhet är av stort värde för arbetet med barn med autism. Samarbetet lyftes som en viktig faktor både för att kunna hjälpa varandra och för att öka kunskapen. Mer fokus på olika typer av funktionsnedsättningar borde finnas på förskolläraryrket för

att öka både medvetenheten och kompetensnivån. Detta påvisades även i tidigare forskning gjord av Matson och Konst (2014).

Gällande stöttning och handledning av externa resurser ansåg förskolelärarna att den var god, men att den alltid kan bli bättre. Vägledning och tips är av stor vikt gällande arbetet med barn med autism. Handledning av de som har den rätta kompetensen kan hjälpa förskolelärarna i sitt arbete. Tyvärr kan denna stöttning och handledning brista ibland. Detta på grund av att kontakten mellan de professionella inte alltid är så bra eller att stöttning från chefen och ledningen inte finns.

6.2 Metoddiskussion

Kvalitativ semistrukturerad intervju var rätt val för denna studie. Precis som både Bryman (2011) och Thurén (2007) menar lämpar sig denna metod bra om man som forskare vill nå informanternas tankar och funderingar (a.a.). Informanterna i denna studie skulle få möjlighet att utveckla sina tankar och prata fritt.

Informanterna kändes avslappnade under hela intervjun, vilket efter analys av intervjuerna kan ha bidragit till att mer information kunnat samlas in. Till en början var det svårt att få tag på informanter. En del av de som först visade intresse drog sig sedan ur när de hade läst informationsbrevet. Detta för att de kände att de inte trodde att de skulle kunna bidra med bra information, då kunskap om autism inte riktigt fanns. En av informanterna lyfte just denna problematik. Hon trodde att det var många som inte ville ställa upp på en intervju på grund av okunskapen kring autism. Man är osäker och rädd för att säga fel. Jag hade detta i åtanke när jag skrev mitt informationsbrev och var därför tydlig med att tala om att jag inte var ute efter att leta fel eller brister hos förskolelärarna, utan jag ville utforska de olika arbets- och synsätten som finns i verksamheterna.

De informanter som valde att delta kan vara personer som valt att involvera sig mer kring autism och andra funktionsnedsättningar. De brinner för sitt arbete med barn i behov av särskilt stöd, vilket kan ha gjort svaren förskönade och övervägande positiva. Så var det i alla fall till en början. Informanterna var positiva till denna studie och menar att det är bra att det belyses då de anser att fler behöver intressera sig för detta inom förskoleverksamheter.

6.3 Resultatdiskussion

Initialt var informanterna övervägande positiva till sitt arbete men det framkom även att det var ett tidskrävande jobb och betydelsen av att kollegorna stöttar och hjälper varandra är stor. I stor utsträckning kommer detta stöd i form av erfarenhet och kompetens kollegorna sinsemellan. Tyvärr visade det sig att kompetens kring barn med autism och andra barn i behov av särskilt stöd är sällsynt.

Hur hade kunskapen kring barn med autism sett ut om det hade funnits fler kurser på högskola/universitet vid förskollärautbildningen i ämnet? Bättre kunskap skulle underlätta både för nytexaminerade och för de som redan arbetar inom förskoleverksamhet, då de enklare kunde utveckla effektivare arbetsmetoder. Vidareutbildning och fortbildning samt att ha kurser inom förskolelärautbildningen lyftes av alla informanter som viktigt. Detta bekräftas av den tidigare forskningen. Vikten av utbildning lyfts av bland annat Bohlin m.fl.

(2008). Teoretiska och praktiska kunskaper är en nödvändighet menar författarna (a.a.).

Kommer alla in med någon form av erfarenhet eller utbildning kommer arbetet bara bli bättre. Förskolelärarna kan då utbyta erfarenheter och med bättre kompetens kan det pedagogiska arbetet uppnå en högre kvalitet. Det finns inte bara ett korrekt sätt att arbeta på, som Alin Åkerman och Liljeröth (1999) påpekar, då arbetet med barn med autism är alldeles för komplext (a.a.). Jag anser dock att det finns möjligheter att vidareutveckla förståelsen och arbetsmetoderna kring barn med autism i kunskapsutbytet mellan de som arbetar med barnen.

Förskolelärarens roll med både arbetssätt och bemötande som används för att stötta barn med autism anser jag vara den viktigaste och faktiskt den största delen. Det vilar ett stort ansvar på förskolelärarnas axlar då de ska stötta och hjälpa barn som är i behov av särskilt stöd, samtidigt som att det i dagens samhälle är stora barngrupper på de flesta förskolor. Vid stora barngrupper är det lättare att de barn som inte gör så mycket väsen av sig lättare blir åsidosatta, vilket kan leda till stora konsekvenser för barnets framtid. Kunskapen som professionell måste finnas för att fånga upp dessa barn och att kunna läsa av de signaler som man kan gå vidare med i en eventuell utredning. Informanterna i denna studie hade alla erfarenhet av barn med autism, men de menade att man som pedagog aldrig blir helt fullärd. Förslag till nya sätt att arbeta på och ny kunskap kan man aldrig få för mycket av.

Förskolelärarna är de som ska ha en förståelse för barnen, samtidigt som de ska vara tryggheten för barnen samt veta hur man ska lägga upp arbetet om dagarna för att dessa ska bli så bra som möjligt. Detta betonades av Lutz (2013). Att kunna möta barn i pedagogiska sammanhang för att hitta rätt sätt att arbeta på, både kunskapsmässigt samt med den sociala biten, är viktigt (a.a.). Trots detta var det ingen av informanterna som lyfte sig själv som en viktig faktor. Förskolelärarens roll borde betonas och satsas mer på, då denna är av största betydelse för barnens utveckling. Det är förskolelärarna som spenderar mest tid med barnen och som utför ett fantastiskt arbete med dessa.

Under intervjuerna ställde jag frågan om hur förskolelärarna upplever sin egen roll gällande sina insatser i arbetet med barn med autism, men jag får inget tydligt svar på min fråga. Jag upplever därför efter intervjuerna att förskolelärarna inte inser den stora betydelse de har i sin yrkesroll med dessa barn. Det betyder inte att de inte inser vikten av sitt arbete, men de väljer att inte lyfta sin egen roll vid intervjutillfällena. Detta tyder på att förskolelärarna inte anser sig ha den kunskap som krävs i arbetet med barn med autism vilket är problematiskt och visar på hur okunskapen och osäkerhetens konsekvenser påverkar arbetet med barnen. Det är viktigt att man belyser förskolelärarnas roll utifrån ett samhällsperspektiv och framhäver deras betydelse för det viktiga arbetet med alla barn och specifikt med barn i behov av särskilt stöd. Detta för att försöka minska osäkerheten och öka självförtroendet i förskolelärarnas roll.

Evenshaug och Hallen (2001) betonar att förskolelärarna är de som ger stöd och är den hjälparende handen (a.a.). Kompetensen ska finnas för att kunna utnyttja de hjälpmedel som kan komma att användas till de barn som är i behov av särskilt stöd och med ökad kunskap kan arbetet förhoppningsvis bara bli bättre. Det kan vara till fördel att alla förskolelärare får gå på fortbildning gällande barn i behov av särskilt stöd och inte enbart de som arbetar närmast dessa barn. Detta för att alla ska ha en grundförståelse för situationer som kan komma att uppstå kring dessa barn samt att alla ska veta hur bemötandet ska gå till. Dessutom borde alla

förskolelärare få ta del av nyare forskning. Detta är viktigt för vidare förståelse för barn med autism och i metoden att finna och utnyttja de hjälpmedel som kan göra störst nytta i de specifika fallen.

6.4 Slutsats med förslag till fortsatt forskning

Syftet med denna studie var att undersöka och få kunskap om hur förskolelärare arbetar med barn med autism inom förskola. Jag anser att detta skulle behöva belysas mer då det finns en hel del okunskap kring detta ämne. Jag är tacksam för att jag har fått studera området kring autism och för att ha ökat min kunskap inför kommande arbete med barn.

Alla barn måste få möjlighet till att utvecklas för att kunna klara sig i dagens samhälle. Förskolelärarna möter barnen i tidig ålder och därför är det av stor vikt att kunskapen finns där. Informanterna talade alla om vikten av mindre grupper, vilket alla försökte ha varje dag. Det skulle behövas mer forskning kring detta och om hur viktigt arbetssättet kan komma att vara för alla barn och inte enbart för barn med funktionsnedsättningar. Vidare forskning om vikten av mindre barngrupper kan skapa förståelse för hur en förskola fortsättningsvis kan arbeta framåt i en positiv riktning och för inkluderingen av alla barn. En vidareutveckling av denna studie hade kunnat vara fler observationer på förskolor. Detta för att se hur arbetet ser ut och för att få en bild av hur barnen med autism har det inom förskolan.

Som nämnts tidigare var det svårt att få tag på informanter och detta beror på okunskap och en rädsla att prata om autism. Kanske för att man tror att man gör fel. Det skulle därför behöva forskas mer om förskolelärare och lärares roll över lag för att se hur man kan arbeta vidare med att öka kunskapen kring barn med autism. Det vore även intressant att se hur kompetensen ser ut i olika delar av landet. Det kanske prioriteras olika i olika kommuner när det kommer till stöttning och handledning.

Även samverkan borde studeras mer genomgående. Hur ser till exempel överlämningen ut med barn i behov av särskilt stöd mellan förskola och skola? Det framkom av mina informanter hur viktigt det är att det finns en samverkan parterna emellan, för att kunna stötta och hjälpa barnen på bästa sätt. Personer med olika typer av funktionsnedsättningar kan komma att behöva ha kontakt med många olika instanser, vilket kan underlättas om samverkan fungerar effektivt. Ett forskningsprojekt om betydelsen av samverkan mellan barnet, familjen, förskola/skola och sjukvården anser jag är av stor betydelse.

REFERENSER

- Alin Åkerman B, Liljeroth I, (1999) *Autism- möjligheter och hinder i ett undervisningsperspektiv*. Umeå, SIH läromedel.
- Antonovsky A, (2005) *Hälsans mysterium*. Stockholm, Natur och kultur.
- Autism & Asperger förbundet, (2015) *Autism i DSM-5*.
>http://www.autism.se/autism_i_dsm5< HTML (2018-05-03)
- Beckman V, Kärnevik Måbrink M, Schaumann H, (1998) *Gång på gång. Pedagogik vid autism och autismliknande tillstånd*. Värnamo, Natur och Kultur.
- Bohlin G, Bromark G, Granat T, Haglund N, Sjöholm-Lif E, Zander E, (2008) *Mångsidiga intensiva insatser för barn med autism i förskoleåldern*.
>http://habilitering.se/sites/habilitering.se/files/rapport_evidensbaserad_habilitering.pdf<PDF (2018-04-13)
- Bryman A, (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm, Liber AB.
- Chang Y C, Shih W, Kasari C, (2015) Friendships in preschool children with autism spectrum disorder: What holds them back, child characteristics or teacher behavior? *Autism*, 1-10.
- Dahlgren S O, (2011) *Autismspektrumtillstånd*. I: Söderman L, Antonson S, (Red) *Nya omsorgsboken*. Malmö, Liber AB.
- Dahlgren S O, (2015) *Diagnoskriterier i DSM-5*.
><http://habilitering.se/autismforum/om-diagnoser/diagnoskriterier/diagnosmanualen-dsm-5><HTML (2018-05-03)
- Dammert R, (2013) *Funktionshinder, vad är det?* Stockholm, Norstedts Juridik AB/Fritzes.
- Denscombe M, (2016) *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Evenshaug O, Hallen D, (2001) *Barn- och ungdomspsykologi*. Danmark, Studentlitteratur AB.
- Fernell E, Lagerkvist B, (2012) *ADHD, autismspektrumtillstånd och Tourettes syndrom*. I: Lagerkvist B, Lindgren C, (Red) *Barn med funktionsnedsättning*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Forsman B, (1997) *Forskningsetik- en introduktion*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Förskolan, (2010) *Kunskap om Vygotskijs idéer*. ><https://forskolan.se/kunskap-om-vygotskijs-ideer/><HTML (2018-04-20)
- Gillberg C, Peeters T, (2001) *Autism. Medicinska och pedagogiska aspekter*. Stockholm, Cura Bokförlag och Utbildning AB.
- Kristiansen S, (2000) *Att förklara autism*. Stockholm, Natur och Kultur.
- Lagercrantz H, (2012) *Förord*. I: Lagerkvist B, Lindgren C, (Red) *Barn med funktionsnedsättning*. Lund, Studentlitteratur AB.

- Lindqvist G, (1999) *Förhållandet mellan undervisning och utveckling. I: Lindqvist G, (Red.) Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet.* Lund, Studentlitteratur AB.
- Lpfö 98, (2016) Läroplan för förskolan, reviderad 2016. Stockholm, Skolverket.
- Lutz K, (2013) *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola. Möte med det som inte anses LAGOM.* Stockholm, Liber AB.
- Matson J L, Konst M J, (2014) Early intervention for autism: Who provides treatment and in what settings. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8, 1585-1590.
- Mcconkey R, Bhlirgri S, (2003) Children with Autism Attending Preschool Facilities: The experiences and perceptions of staff. *Early Child Development and Care, Vol. 173(4)*, 445-454.
- Myers S M, Johnson C P, (2007) Management of Children With Autism Spectrum Disorders. *Pediatrics, Vol. 120*, 1162-1182.
- Nordqvist Liersch A, (2018) Ingen har gjort fel, ingen är dum, men ändå uppstår konflikter i vardagen. *Sydsvenskan, 1 april*, B23.
- Pasco G, Clark B, Dragan I, Kalambayi F, Slonims V, Tarpan A K, Wittemeyer K, (2014) A training and development project to improve services and opportunities for social inclusion for children and young people with autism in Romania. *Autism, Vol. 18 (7)*, 827-831.
- Rogers S J, Vismara L A, (2008) Evidence-Based Comprehensive Treatments for Early Autism. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology 37 (1)*, 8-38.
- Skollagen, 2010:800.
- Skolverket, (2016) *Så fungerar förskolan.*
><https://www.skolverket.se/skolformer/forskola/sa-fungerar-forskolan-1.196227><HTML (2018-04-06)
- Socialstyrelsen, (2010) Barn som tänker annorlunda. Barn med autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd. 2010-3-8, 3-47.
- Strandberg L, (2014) *Vygotskij, barnen och jag- pedagogisk inspiration.* Lund, Studentlitteratur AB.
- Säljö R, (2014) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv.* Lund, Studentlitteratur AB.
- Thurén T, (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare.* Stockholm, Liber AB.
- Trillingsgard A, (2011) *Genomgripande utvecklingsavvikelser- autismspektrumstörningar. I: Trillingsgard A, Dalby M.A, Östergaard J R, (Red) Barn som är annorlunda. Hjärnans betydelse för barnets utveckling.* Danmark, Studentlitteratur AB.
- Trost J, (2010) *Kvalitativa intervjuer.* Lund, Studentlitteratur AB.
- Vedeler L, (2009) *Social kompetens i barngrupper.* Malmö, Gleerups utbildning AB.
- Vetenskapsrådet, (2017) *God forsknings sed.* Stockholm, Vetenskapsrådet.

- Vygotskij L S, (1978) *Mind in society. The development of higher psychological processes*. London, Harvard University Press.
- Widerberg K, (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Wing L, (2012) *Autismspektrum. Handbok för föräldrar och professionella*. Lund, Studentlitteratur AB.
- Winlund G, (2011) *Livskvalitet trots många hinder. I: Söderman L, Antonson S, (Red) Nya omsorgsboken*. Malmö, Liber AB.
- Zakirova Engstrand R, Roll-Pettersson L, (2014) Inclusion of preschool children with autism in Sweden: attitudes and perceived efficacy of preschool teachers. *Journal of Research in Special Educational Needs, 14*, 170-179.

BILAGA 1 – INFORMATIONSBREV

Projektets titel: Förskolelärares arbete med barn med autism inom förskola.

Mitt namn är Nicole Gustafsson och jag är student på Malmö universitet. Jag studerar på ett program som heter *Socialpedagogiskt arbete inom funktionshindersonrådet*. Nu under våren kommer jag genomföra mitt examensarbete inom *Handikapp- och rehabiliteringsvetenskap* på 15hp.

Syftet med studien: Jag vill undersöka hur förskolelärare arbetar med barn med autism som är i behov av särskilt stöd. Jag kommer att utgå från följande frågeställning: Vilka baskunskaper anser förskolelärarna behövs kring autism? Hur upplever förskolelärarna sin egen roll till insatserna, finns det mycket förväntningar på dig som yrkesperson? Och vilka metoder används i arbetet med barn med autism?

Jag vill samla in kunskap gällande hur arbetet ser ut inom förskolan både med de barn som har autism samt där det finns misstanke om det. Jag vill belysa detta ämne då autism är något många har hört talas om samtidigt som autism är väldigt brett och kan komma att behöva bemötas på olika sätt.

Syftet med denna studie är inte att leta brister och granska förskolelärares arbetssätt och attityder. Jag är nyfiken och vill ta del av de olika synsätten, arbetssätten samt de olika metoderna som används i det dagliga arbetet för att på bästa sätt möta de barn som är i behov av särskilt stöd.

Tillvägagångssätt: Studien kommer genomföras i form av semistrukturerade intervjuer. Jag kommer att intervjua 4-5 personer ur personalen på förskolor och jag väljer semistrukturerade intervjuer då jag har en önskan om att intervjupersonerna ska kunna få tala fritt utifrån den intervjuguide som jag kommer utgå från. Detta på grund av att jag vill att alla ska kunna få tala om hur de upplever just sin situation och de arbetssätt som de använder. En semistrukturerad intervju väljer jag också på grund av att jag vill ha en intervjuguide att följa under intervjun. En intervjuguide innehåller specifika teman som är tänkt att beröras under intervjun men intervjupersonen ska trots denna guide ha möjlighet till att utforma svaren på sitt sätt.

Intervjun kommer att spelas in om detta tillåts och intervjun kommer att vara i cirka 30-45 minuter.

Jag kommer att ta hänsyn till vetenskapsrådets etiska riktlinjer under hela uppsatsskrivandet. Detta innebär att konfidentialitet kravet kommer eftersträvas vilket innebär att all information som jag som studieansvarig kommer få ta del av måste förvaras säkert så att inga obehöriga kan komma åt informationen. Allt material kommer att förvaras så att det endast är jag som kommer åt det. Deltagarna som kommer att medverka kommer aidentifieras så att det inte går att göra kopplingar till vem som har sagt vad och vilken förskola de arbetar på.

Deltagandet i denna studie är frivilligt och kan när som helst avbrytas utan någon vidare förklaring. Uppsatsen kommer eventuellt att publiceras på Malmö Universitets databas MUEP.

Härmed tillfrågas om ditt deltagande i denna undersökning.

Vid eventuella frågor går det bra att kontakta både mig och min handledare:
Studieansvarig: Nicole Gustafsson- gustafsson.nicole@gmail.com. 0706-807877
Handledare: Jack Lukkerz- jack.lukkerz@mau.se

BILAGA 2- INTERVJUGUIDE

1. Hur arbetar ni som förskolelärare med barn med autism för att möta de stöd som kan behövas under en dag på förskolan?
2. Vilka baskunskaper anser du behövs kring autism?
3. Hur kan en dag se ut? Vid exempelvis lunchen, samlingarna och sovvilan?
4. Har ni tillgång till hjälpmedel? Vad är det för hjälpmedel ni använder i dessa fall?
5. Upplever du att ni i personalen får tillräckligt med stöd och hjälp för att på bästa sätt kunna stötta både barnet med autism samt övriga barngruppen?
6. Bemöter du barnet med autism på ett speciellt sätt? På vilket sätt i sådana fall?
7. Hur hanterar ni en situation om andra barn reagerar på barnet med autism? Om det exempelvis börjas ställas frågor om barnet med autism eller att det uppstår en situation mellan barnen där de inte riktigt förstår varandra?
8. Hur upplever du din egen roll som förskolelärare till de olika insatserna som kan komma att behövas? Olika förväntningar som ställs på dig?
9. Inkludering av barn med autism i förskola, hur ser du på det?
10. Tycker du att det behövs mer kunskap och förståelse gällande autism för att på bästa sätt kunna stötta barnet i vardagen?
11. Anser du att det behövs mer information kring olika typer av funktionsnedsättningar inom förskolläraryrket?

BILAGA 3- SAMTYCKE FRÅN DELTAGARE

<p>Projektets titel: (ifylles av student) Autism är välbekant men samtidigt en abstrakt främling.</p> <p>En kvalitativ studie om hur personal i förskola arbetar och bemöter barn med autism</p>	<p>Datum: (ifylles av student)</p>
<p>Studieansvarig/a: (ifylles av student)</p> <p>Nicole Gustafsson</p> <p>Din E-post : gustafsson.nicole@gmail.com</p>	<p>Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000</p> <p>Utbildning: Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet.</p>
<p>Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.</p>	
<p>Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:</p> <p>Datum: .....</p> <p>Deltagarens underskrift: .....</p>	